

ИЗГОТВЯНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПЛАН ЗА ГРАДСКО ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ГРАД СОФИЯ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА
РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ПРОЕКТЪТ СЕ СЪФИНАНСИРА ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ,
ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И СТОЛИЧНА ОБЩИНА

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
"РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ"
2007-2013

www.bgregio.eu

Инвестираме
във Вашето бъдеще!

Проект за обсъждане и публични консултации

Съкратен доклад по Етап 1

Целеви и проблемен анализ

Обобщен SWOT анализ

Визия за развитие на София

Стратегически цели за развитие на София до 2020 г.

ИНТЕГРИРАН ПЛАН ЗА ГРАДСКО ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ГР. СОФИЯ, ФИНАНСИРАН ОТ ОП „РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ" (2007-2013) - РЕЗЮМЕ

Обединение „София XXI”
гр. София, ул. „Алабин” №16-20
тел.: 02/9800308 , факс: 02/9800312,
e-mail: office@ncrdhp.bg

Национален Център за Териториално Развитие
ЕАД

Урбитат ЕООД

Инфрапроект Консулт ЕООД

Май 2012 г.

Авторски колектив

От НЦТР ЕАД

1. Проф. д-р арх. Веселина Русева Троева – Ръководител
2. Стойко Стефанов Дошеков – Ключов експерт 4 “Социално развитие и връзки с обществеността”
3. доц. д-р ландш. арх. Пенчо Кръстев Добрев – Ключов експерт 5 “Екология и околна среда”
4. д-р арх. Милена Ташева-Петрова - Експерт 1.1. “Пространствена структура и градска среда”
5. арх. Стойчо Стойчев Мотев - Експерт 1.2. “Жилищен сектор и жилищна политика”
6. арх. Иво Димитров Пантелеев – Експерт 1.3. “Обществени центрове и публични пространства”
7. инж. Светла Алексиева Василева – Експерт 2.2. “Електроснабдяване”
8. мат. Мария Михайлова Новакова – Експерт 2.3. “Телекомуникации и ИТ”
9. д-р Юлия Симеонова Спиридонова – Експерт 3.2. “Стратегическо планиране, ПЧП, връзки с бизнеса”
10. Емил Георгиев Никитов – Експерт 5.1. “Екология и зелена система”
11. арх. Весела Вълчева МакГий – Експерт 5.2. “Устойчиво градско развитие и Енергийна ефективност”
12. арх. Велина Атанасова Панджарова – Експерт 5.3. “Културно наследство”
13. Любка Драгомирова Миринска – финансово управление на договора
14. Вероника Пенкова-Иванова – административно управление на обединение “София XXI”
15. арх. Ирина Петрова Ангелова – графични приложения и презентации
16. Асен Петков Асенов – ГИС и информационно осигуряване

От “Урбитат” ЕООД

1. Арх. Яни Вълканов Вълканов – Координатор на проекта и Ключов експерт 1 “Градско развитие”
2. Инж. Даниела Валентинова Пенева – Ключов експерт 2 “Транспорт и инженерна инфраструктура”
3. инж. Божидар Петров Иванчев – Експерт 2.1. ВиК
4. ик. Людмил Сергей Михайлович – Експерт 3.1. “Икономическа анализи и прогнози”
5. д-р Илия Димитров Копралев – Експерт 4.1. “Социална инфраструктура и обществено обслужване”
6. арх. Димитър Панайотов Паскалев – Експерт 4.2. “Обществени обсъждания и връзки с обществеността”
7. Павел Александров Вълчев – Експерт 4.3. “Социологически изследвания и анализи”
8. урб. Теодора Калчинова Солакова – сътрудник

От “Инфрапроект Консулт” ЕООД

1. Д-р икон. Розалина Любенова Козлева – Ключов Експерт 3 “Икономическо развитие”
2. Венцислав Огнянов Атанасов – Експерт 3.3. “Бизнес планиране”
3. Весела Йоакимова Милоева – Експерт 3.4. “Финансиране”
4. Радостина Тодорова Тодорова – Експерт 3.5. “Бюджетиране”

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	5
1. Стратегически фактори и условия за развитие на град София в перспектива до 2020 г.	5
2. Демографски параметри и политика на човешките ресурси на ниво община, град и зона на въздействие	7
3. Икономическо развитие и инвестиционна активност	10
4. Социален сервиз и социална инфраструктура	13
5. Културно наследство	19
6. Околна среда	20
7. Селищна мрежа, устройство и изграденост на градската среда.....	23
8. Жилищен сектор	25
9. Обществени центрове и публични пространства.....	28
10. Производствени зони.....	31
11. Комуникационно-транспортна инфраструктура.....	32
12. Инженерно-техническа инфраструктура	36
13. Проекти на територията на Столична община.....	41
14. Предварителен анализ на възможните финансови източници.....	43
15. SWOT анализ.....	47
16. Визия и стратегически цели за развитие на София до 2020 г.....	51
17. Заключение	55
18. Използвани източници на информация	56

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА:

АИР	Архитектурно-исторически резерват
АИС	Автоматизирана информационна система
БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
ГПСОВ	Градска пречиствателна станция за отпадъчни води
ГРП	Газоразпределителен пункт
ГРС	Газоразпределителна станция
ДКЦ	Диагностично-консултативен център
ДМА	Дълготрайни материални активи
ДНМА	Дълготрайни нематериални активи
ЕБВР	Европейска банка за възстановяване и развитие
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕИТ	Електронни инсталационни табла
ЕИФ	Европейски инвестиционен фонд
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕТМ	Ежедневни трудови миграции
ЕФМДР	Европейски фонд за морско дело и рибарство
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЕФСП	Европейски социален фонд
ЗМСМА	Закон за местното самоуправление и местната администрация
ЗОС	Закон за общинската собственост
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗАВ	Зона на активно влияние
ИИССО	Интегрирана информационна система на Столична община
ИСПА	Инструмент за структурни политики за предприєединяване
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
ИТИ	Интегрирани териториални инвестиции
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КАТ	Контрол на автомобилния транспорт
КН	Културно наследство
МАИ	Мултилатерална агенция за инвестиции
МАС	Мобилни автоматични станции
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
МБВР	Международна банка за възстановяване и развитие
МИЕТ	Министерство на икономиката, енергетиката и туризма
МОНМ	Министерство на образованието, науката и младежта
МОПТ	Масов обществен пътнически транспорт
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството

МСП	Малки и средни предприятия
МТИТС	Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МС	Министерски съвет
НАП	Национална агенция по приходите
НДЕФ	Национален доверителен екофонд
НЕЛК	Национална експертна лекарска комисия
НИНКН	Национален институт за недвижимо културно наследство
НИРД	Научно-изследователска и развойна дейност
НФООС	Национален фонд за опазване на околната среда
НЦТР	Национален център за териториално развитие ЕАД
ОПОС	Оперативна програма “Околна среда”
ОПРР	Оперативна програма “Регионално развитие”
ПКБ	Проект “Красива България”
ПУДООС	Предприятие за управление и опазване на околната среда
ПУМ	Първостепенна улична мрежа
ПУП	Подробен устройствен план
ПУРСО	Програма за управление и развитие на Столична община
РПМ	Републиканска пътна мрежа
СБАЛ	Специализирана болница за активно лечение
СО	Столична община
СПУП	Специализиран подробен устройствен план
СУОССО	Съвет за управление на околната среда на СО
ТЕЛК	Трудово-експертни лекарски комисии
ТК	Транспортни коридори
ТФЕЦ	Топлофикационна отоплителна централа
УО	Управляващ орган
ФПЧ	Фини прахови частици
ФРИ	Фонд “Регионална инициатива”
ЦГЧ	Централна градска част
ЧПИ	Чуждестранни преки инвестиции

Първият етап от изготвянето на ИПГВР на гр. София обхваща Целеви и проблемен анализ, обобщен SWOT анализ, Визия и Стратегия за развитие на гр. София до 2020 г. Целевият и проблемен анализ систематизира и обобщава най-важните постановки от съществуващите стратегически документи за развитие на страната, региона, областта, общината и столичния град и следва Методическите насоки за разработване и прилагане на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие на МРРБ (2010). Той проследява съществуващото състояние на средата във всички нейни аспекти, факторите, които влияят върху настъпилите промени и тенденциите в развитието на градските територии, природните и антропогенни компоненти, социалните общности, икономическите и технологичните системи в столичния град. Във всички документи на национално, регионално, областно и общинско равнище са проследени цели и приоритети, които имат отношение към ИПГВР. Анализирани са факторите, които са довели до съществуващото състояние и натрупването на проблеми в определени зони на територията на Столична община. Посочени са силни и слаби страни в развитието на отделните подсистеми, свързани със социалното приобщаване, икономическата активност, обитаването, туризма и отдиха, социалния сервиз, културното наследство, околната среда. Обобщени са силни и слаби страни, възможности и заплахи и са систематизирани изводи за състоянието на градската околна среда в най-широкия смисъл на това понятие. Направените изводи са изходна позиция за определяне на зоните за въздействие, в съответствие с предложените от програмата критерии.

1. Стратегически фактори и условия за развитие на град София в перспектива до 2020 г.

София е столицата и най-големият град в България, сред първите 20 градове в Европа по брой на населението. Спектърът на предоставяните икономически, технически, устройствени и други условия определят неговата регионална и континентална значимост и позиционирането му в глобалните мрежи, чийто опорни точки са големите градове. Те са транспортни центрове, възли в световните финансови системи или в траекторията на най-модерните и международни иновационни и бизнес мрежи. Позиционирането в мрежите на транспорт, енергетика, бизнес и иновации са важни катализатори за развитие.

В София, българският град с най-висока комплексна транспортна достъпност и свързаност в европейското и национално пространство и важен транспортен център на Балканите, се пресичат три трансевропейски транспортни коридора - 4, 8 и 10. Но София е далеч от Европейското ядро, което е с къси разстояния между големи градски райони - икономическо предимство въпреки ИКТ. Възможностите за едnodневни бизнес пътувания очертават Европейския модел „център-периферия”, извън който остават Естония, Латвия, Литва, Румъния, България, Гърция и Турция. В транснационалните оси на развитие София се включва в Югоизточната ос, свързваща Европа с Близкия Изток и Черноморието. София все още няма силни позиции в оста с центрове Виена и Истанбул, при засилваща се конкуренция от Букурещ и Белград.

Според оценките на Европейския монитор на градовете най-важният фактор за въздействие върху бизнеса през следващите десет години ще бъде **"възможности на развиващи се пазари за продукти и услуги"**. Отчитайки застаряването на населението в Европа, **"демографската промяна и промяната в работната сила"** е вторият фактор, повишаващ своя рейтинг, като се очаква и **"технологичната промяна"** да се класира по-високо.

София и България са изправени пред предизвикателството - **ниска достъпност и малки пазари**, които в съчетание създават икономически неизгодно положение. Това налага целенасочена политика към новите фактори за развитие в днешния свят - знания и иновации. и превръщане на София в „интелигентно” място. "Европа 2020" идентифицира "интелигентния растеж" като ключов компонент за икономическо възстановяване от кризата.

Според Регионалната иновационна таблица София е с ниска иновативност. Югозападният район е на 182 място от 263 европейски региона.¹ Според индикатора за иновативност на икономиката на 120 големи европейски градове, през 2010 г. столицата е на 109 място, а през 2011 на 116, изпреварена от Рига и Вилнюс. Според изследвания на ESPON България, Румъния, Словакия и балтийските държави изостават в секторите нанотехнологии, биотехнологии, информационни технологии и когнитивна наука, поради ограниченото представителство на градовете в тези мрежи, което намалява конкурентността им. Съгласно индекса за „зелен“ град, който измерва екологичното състояние на 30 големи града в Европа² София е на предпоследно място в класацията. Оценка на възможностите на града е поканата на София за кандидат за европейска столица на културата през 2019 г. Това е уникален шанс за обновяване на града, за промяна на представата за него и популяризиране в европейски и международен план.

Идентифицираните **ограничители на развитието на град София** в международен план като (1) периферно местоположение по отношение на Европейското ядро, (2) малък размер на пазарите, (3) близост до преходни и кризисни икономики, (4) ниска иновативност на производството, (5) ниска атрактивност на средите, включително за бизнес и услуги, и др. следва да бъдат компенсирани чрез целенасочени управленски въздействия. ИПГВР е едно от средствата на градското/общинско управление и СО следва да използва възможностите на този план за преодоляване на ограниченията, превръщайки недостатъците в предимства.

За София има редица **възможности**, които могат да бъдат използвани, чрез интелигентно съчетание на секторни политики и политики от европейски, национален, регионален и градски мащаб, в т.ч. и чрез използване интереса на азиатски компании да разширят дейността си в Европа; засилване на сътрудничеството в научните изследвания; насърчаване на туризма и експониране на КН, авангарден маркетинг на града и стабилно присъствие на София на европейската и световна карта.

Статутът на столица привлича висши и “авангардни” по отношение на останалата част на страната функции. Водещата роля се определя и от икономическото развитие, стандарта на услугите, качеството на работната ръка, чуждестранните инвестиции, офисите на чужди компании. През 2000 г. дялът на София в общия БВП е 24.6%, през 2009 г. той е 40%, съответно за индустрията нараства от 20% на 27%, а в услугите – от 32.5% на 48.7%. Равнището на *икономическо развитие*, измерено с показателя БВП на човек през 2009 г. е два пъти и половина по-високо от средното за страната, докато през 2000 г. тази разлика е само 28%. В София се създава половината от брутната добавена стойност (БДС) на *услугите* в страната. Концентрацията на третичен сектор с високо качество създава ново качество на самата икономика и стандарт на живот на населението.

Концентрацията на *управленски функции*, съответно и на информация, е изключително важно условие за динамичното развитие на съответната териториална единица според съвременната теория на градското и регионално развитие. Това налага тази функция да бъде доразвита. София трябва да въведе опита и международните стандарти в електронното управление.

Развитието на *образованието, изследванията и технологиите* ще бъдат решаващи за бъдещето на София като индустриална локация. За да достигне нивото на регионално развитие на сходни териториални структури в ЕС, София ще е необходимо да развитие икономика на знанието и високотехнологични производства, като усъвършенства нормативната уредба и създаде стимули. Повишаването на изследователския, технологичния и иновативен потенциал ще се постигне чрез комбинация от инициативи, сътрудничество и технологичен трансфер от академични среди и научно-изследователски центрове към

---

¹ Peer Ederer, Philipp Schuller and Stephan Wilms, “Human Capital Leading Indicators: How Europe’s Regions and Cities Can Drive Growth and Foster Social Inclusion”, Lisbon Council Policy Brief (Vol. V, No 1 (2011), p.67)

² European Green City Index. <http://www.siemens.com/entry/cee/bg/>

иновативни фирми в страната и чужбина и чрез увеличаване на инвестициите. В София са концентрирани значителен брой иновативни предприятия, които се нуждаят от специализирана инфраструктура. СО следва да подкрепя създаването на мрежи за обмен на специфичен опит и знания, в полза за предприятията.

Статутът на столица е свързан и със създадените търговски контакти, активизиране възможностите за възстановяване на някои традиционни пазари и излаз на нови. Високотехнологичните производства са предпоставка за висок растеж на икономиката поради тяхната висока добавена стойност. Необходимо е осъществяването на съвкупност от целенасочени дейности с привличане на заинтересованите участници.

Софийската агломерация е *изходен елемент на основните оси на развитие в страната*, а град София е формиращ център на основните оси изток-запад. Икономическата криза намали инвестиционната привлекателност на тези коридори, но задача на националната и регионална политика е да подкрепя развитието на всички райони на страната.

Поради средищното си положение и функции на международен транспортно-комуникационен център и изградени връзки за вътрешно регионален обмен в страната СО може да формира влияние чрез обмена на стоки и услуги в цялата страна. Въпреки спада на потребителското търсене, тук се реализират около 45% от продажбите на дребно в страната.

В регионалното пространство, Столична община и гр. София са формирали зона на активно влияние, в която влизат 8 общини, свързани икономически и пространствено. В селищната агломерация се включват и общините Перник, Самоков и Ихтиман. Общата ѝ територия е 6 299,3 км² (5,3% от територията на страната и 31% от територията на Югозападния район), обхваща 270 населени места, в т.ч. 14 града. Столичната агломерация е ядрото на югозападния район и то трябва да се обвърже ефективно с останалите части на района.

Демографският баланс между ядрото и околградския район е неблагоприятен (93:7), поради слабо развитата инженерно-техническа инфраструктура, ниското ниво на благоустрояване и лошото състояние на транспортната инфраструктура. В други градове на ЕС съотношението е 70-75:30-25. Дисбалансът между южната и северната част на общината трябва да бъде преодолян до 2020 г., за да спре концентрирането на демографска маса и функции в ядрото.

За да се превърне Софийската агломерация във функционален район, където интегрираността на територията формира разширен пазар на труда, интегрира селската и градска икономики, функциите на ядрото покриват услугите от висш клас, при нарастваща интензивност на социално-икономическите връзки в района, реализиращи растеж и добавена стойност, са необходими мерки на националната, регионалната и устройствената политика. Развитието на този функционален район би позволило на столицата да повиши своята четвърта категория на Метрополитенски европейски район за растеж (Metropolitan European Growth Area – MEGA)³.

2. Демографски параметри и политика на човешките ресурси на ниво община, град и зона на въздействие

По данни на НСИ към 01.02.2011 г. населението на Столична община е 1 291 591 човека, или 17,5% от населението на страната. През 2001 г. този дял е 14,8%. В този период населението на гр. София нараства със 110 989 души. Делът на населението на гр. София от общото население на страната през 2001 г. е 13,8%, а през 2011 г. достига 16,3%. Според данните от преброяванията към 01.03.2001 г. и 01.02.2011 г. населението на СО е нараснало със 120749 д. (средногодишно с 12075 д.) Градското население на общината през 2001 г. е 1 116 493 д. (95,4% от общото население). През 2011 г. то нараства на 1 231 348 д. (95,3%). Абсолютното нарастване между двете преброявания е 114 855 д. (10,3%).

---

³ ESPON 11 1 Potentials for polycentric development in Europe

Населението в селата през 2001 г. е 54 349 д. (4,6%), а през 2011 г. е 60 243 д. (4,6%). Съотношението градско – селско население се запазва. Абсолютният ръст през периода е 5 894 д. През изминалите 10 години териториалният потенциал в околорадския район не е използван ефективно за ограничаване на демографското нарастване на София, поради състоянието на инженерно-техническата инфраструктура и липсата на нови зони за труд.

С най-високо абсолютно нарастване през периода са Бистрица (1 220 д.), Панчарево (732 д.), Лозен (561 д.) и Кокаляне (385 д.). Най-големите административни райони са Люлин (114 910 д.), Младост (102 899 д.), Красно село (83 550 д.), Подуяне (76 672 д.) и Студентски (71 961 д.), а най-малките са Банкя (12 136 д.), Кремиковци (23 641 д.) и Панчарево (28 586 д.). С най-голямо нарастване в периода 2001 – 2011 г. са районите Студентски (21 593 д.), Витоша (18 514 д.), Красно село (11 250 д.), Лозенец (8 431 д.), Слатина (8 421 д.) Ръстът на първите два района е почти 43% спрямо 2001 г., тъй като там се разви масово жилищно строителство и усилено се изгражда магистралната пътна мрежа и обществен транспорт.

Броят на родените в посочения период показва тенденция на нарастване (от 10 963 деца през 2004 г. на 15 309 деца през 2009 г.), а през 2010 г. намалява на 14 886 д. Коефициентът на раждаемост за 2004 г. е 9‰, през 2009 г. достига 12,3‰, а през 2010 г. намалява до 11,9‰. Броят на живородените деца от една жена е 1,43 през 2009 г., но през 2010 г. спада на 1,39, при средно за страната 1,49. Причината е увеличаването на средната възраст за първо раждане. През 2004 г. този показател е 26,2 години и постепенно нараства до 29 години. През 2009 г. от 15 309 живородени деца, 8 369 са от родители с брак (54,7%) и 6 940 (45,3%) от родители без брак, при средно за страната 46,6%, към 53,4%.

През 2004 г. броят на умрелите е 15 335 д. (12,6‰), а през 2010 г. спада на 14 856 д. (11,8‰). Единствено в периода 2009 – 2010 г. има незначителен положителен естествен прираст (0,2–0,1‰). Сключените бракове намаляват от 6 376 бр. (2004 г.) на 5 495 бр. (2010 г.), повишава се броят на семействата без брак. Броят на разводите е по-нисък с 46% от сключените бракове.

Най-високо ниво на механичен прираст се отчита през 2003 г. - 19136 чов. (15,8‰). През 2001 г. механичният прираст е 13394 чов., а през 2002 г. – 17599 чов. След 2003 г. показателите на механичния прираст намаляват до 2508 чов. (2,0‰) през 2009 г., а през 2010 г. той се повишава на 9 618 д. (7,7‰), поради подема на икономиката в страната след кризата от прехода. Данните за 2010 г. се приемат като начало на подем в икономиката, но и като задълбочаване на различията в нивото на безработицата. През 2009 г. броят на изселените достига най-високото си ниво за периода – 18194 чов., от които 3036 чов. – в чужбина.

Населението в *под трудоспособна възраст* в периода 2003-2006 г. проявява тенденция на намаление (от 13,6% до 13,1%), след което нараства до 2010 г. и достига ниво от 14,1%, поради повишената раждаемост.

Населението в *трудоспособна възраст* в периода 2004-2008 г. нараства като относителен дял от общото население, а през следващите 2009 и 2010 г. намалява под влияние на икономическата криза до 66,2% (833309 чов.) през 2010 г. Общото нарастване за периода 2004–2010 г. е 26596 човека, което се дължи на механичния прираст. Намалението на механичния прираст през 2009 г. се отразява и на намалението на населението в трудоспособна възраст, което през 2008 г. е 245829 чов. при 168536 човека до 14 навършени години. Тази група в 15 годишен период трябва да влезе в трудоспособна възраст и да замени групата от 50 до 64 години, която ще излезе в пенсия. Различията в броя на тези 2 групи са значителни, което ще доведе до увеличаване на населението след 64 г.

Населението в *над трудоспособна възраст* в периода 2004-2010 г. проявява трайна тенденция на намаление, като относителен дял от общото население. Поради намаляващия брой на умрелите и контингента на населението на възраст от 50-64 години, който ще излезе от трудоспособна възраст, тази група ще се увеличи.

Агрегираните данни по възрастови групи са следните - общо население - 1 291 591 д. (100%), население от 0 до 14 г. - 159 240 д. (12,3%), население от 15 до 64 г. – 930 723 д. (72,1%) и

население на 65 и повече – 201 628 д. (15,6%). Делът на населението под 15 години е най-висок в районите Красна поляна – 14,9%, Кремиковци – 14,7%, Витоша – 14,4%, а най-нисък в районите Студентски – 5,8%, Средец – 9,0% и Оборище – 10,1%. Населението в групата от 15-64 години е с най-висок дял в район Студентски – 88,1%, Овча купел – 76,6%, Връбница – 75,6% и Искър – 74,4%. При населението над 65 години с най-голям дял са районите Средец – 23,8%, Изгрев – 21,7%, Оборище – 21,5% и Триадица – 20,5%, а с най-нисък дял са район Студентски – 6,1%, Овча купел – 11,2% и Връбница – 11,4%.

Образователната структура на населението по данни от 2001 г. показва, че 27,3% от общото население е с висше и полувисше образование, 42,2% - със средно, 14,6% с основно и 9,8% с по-ниско образование. Населението с висше образование е с най-висок относителен дял, който достига 34,5% от населението на общината. Абсолютното увеличение от 2001 до 2011 г. е равно на 125220 ч. Най-вероятно част от новия прираст е с висше образование.

Групата с *висше образование*, отнесена към населението на възраст от 20–69 г. е 47,7%. Групата население *със средно образование* през 2011 г. запазва нивото от 2001 г. – 42,0%, но отбелязва абсолютно нарастване по брой. Намаление по брой и дял има в групите с *основно образование и по-ниско от него*. Неграмотните в общината през 2011 г. са 3263 ч. (0,3%), от тях 1315 ч. (40%) са от *ромското население*. Тази етническа група от 18284 ч. е с най-неблагоприятна образователна структура. От нея само 163 ч. (0,9%) са с висше образование, със средно 2018 (11,0%), с основно 6370 (35%) и с начално образование 5723 ч. (31,3%).

Семейната и домакинска структура на населението показва, че през 2011 г. в СО има общо 572510 броя домакинства: едночленни – 208998 (36,5%), двучленни – 149346 (26,1%), тричленни 118765 (20,7%), четиричленни – 71005 (12,4%), петчленни – 17340 (3,0%), шестчленни – 4904 (0,9%), седемчленни и повече – 2152 (0,4%). Средният брой членове в домакинство е 2,2 човека, при 2,4 за страната, поради по-високия дял на едночленните домакинства (36,5%), (средно за страната 30,7%). Най-висок среден брой на членовете от домакинствата - 2,6 ч. има в райони Връбница, Кремиковци, Панчарево и Банкя. Най-нисък е в район Студентски - 1,5 човека и Оборище – 1,9 човека, а в ромската етническа група е 3,2 ч. Броят на семействата в общината е 350442 бр., от тях с двама членове са 164162 бр. (46,8%), с трима – 119736 бр. (34,1%), с четири – 61162 бр. (17,4%), пет и повече членове - 5382 бр. (1,6%). Средният брой членове в едно семейство е 2,7 чов. и по райони варира от 2,6 -2,8 (3).

Данните за етническия състав показва, че българската етническа група обхваща 96,4%, ромската 1,6% и турската 0,6%. Ромският етнос към 01.02.2011 г. наброява 18 234 души и е с относителен дял от 1,6%. Най-многочислен е ромският етнос в райони Красна поляна – 8474 д. (46,3%), Люлин – 3789 д. (20,7%), Връбница - 802 д. (4,4%) и Кремиковци – 606 д. (3,3%). Символичен е броят им в Изгрев (12 д.), Оборище (33 д.), Лозенец (37 д.), Банкя (41 д.).

По данни от преброяването на населението на 01.02.2011 г. се установява, че населението в икономически най-активната възраст от 15–64 навършени години в Столична община е 930723 д. или 72,1% от общото население. (средно за страната 68,1%).

От възрастовата група 15-64 на СО, общо 665475 д. са икономически активни лица (71,5%) и неактивни 265248 д. (28,5%). (средно за страната 65,3:34,7). От икономически активните, заетите са 609922 (91,7%), безработните 55553 д. (8,3%), (средно за страната 85,0:15,0). В административните райони на СО дялът на икономически активните лица на възраст от 15-64 години варира от 42,4% до 77,9%. С най-висок дял са райони Младост - 77,9%, Изгрев - 77,1%, Възраждане - 75,2%, Красно село - 76,4%, Триадица - 76,7%. С най-нисък дял са Студентски – 42,4%, Средец – 62,8%, Красна поляна - 67,9%. (средно ниво на СО 71,5%).

Дялът на безработните от икономически активните лица в районите е най-висок в район Кремиковци (13,6%) и най-нисък в Изгрев (6,0%). В СО са регистрирани общо 350442 семейства, от които главата на семейството е икономически активен – 246840 бр. (70,4%) и 103602 (29,6%) – икономически неактивен. Семействата, в които главата на семейството е безработен са общо 15073 бр. или 6,1% от групата на икономически активните и 4,3% от

общия брой семейства в общината. Общо 3380 семейства с един родител или 22,4% от всички 15073 семейства, в които главата е безработен са в най-тежко положение. От общия брой на семействата в общината, на хиляда от тях средно 9,6 семейства са от този тип. Този показател е по-висок в райони Кремиковци (15,1%), Надежда (13,1%), Красна поляна (12,3%), Възраждане (12,2%). С по-ниски показатели от средното ниво са район Студентски (5,7%), Лозенец (6,4%), Витоша (7,2%) и Панчарево (7,9 %).

От населението на СО над 16 г. (1 291 591 д.) – общо 101947 ч. са с различна степен на трайно намалена работоспособност/степен на увреждане: до 50% - 6563 д. (0,8), от 50-70% (III група) – 19080 д. (2,3%), от 71- 90% (II група) – 41875 д. (5,0%), над 90% (I група) – 34456 д. (4,2%).

Броят на заетите лица през 2005 г. е 600100 д., през 2008 г. нараства на 691541 д., след което през 2010 г. намалява на 662211 д. (от тях наети по трудово и служебно правотношение 591280 д.). През 2011 г. 609922 д. са заетите на възраст от 15-64 г. Разликата от 52289 д. показва, че тези работни места се заемат от население над 64 г., постоянно живущо в София, ежедневно пътуващо от зоната на влияние на гр. София и временно живеещи в общината. През 2010 г. реално регистрираната заетост от 662211 д. се разпределя както следва: първичен сектор – 4089 д. (0,6%); вторичен – 150875 д. (22,8%) и третичен – 507247 д. (76,6%).

Най-ниско ниво на регистрираните безработни лица е през 2008 г. – 7237 д. В следващите години броят им нараства на 15991 човека през 2009 г., през 2010 достига 19391 ч. От тях най-голям брой има сред жените – 10724 ч. През 2011 г. средно годишният брой на регистрираните безработни достига 21335 ч., от които 3262 ч. на възраст до 29 години.

През 2011 г. ежедневните трудови пътувания са около 35000 души. От общините Божурище, Своге, Елин Пелин, Костинброд, Горна Малина, Сливница и Годеч, ежедневните трудови пътувания към София са около 14647 д. От Пернишката агломерация и други общини от Софийска област те са 13679 д. и от други общини на Югозападния район – 6 670 д. Броят на ежедневните трудови мигранти осигурява работна сила за 5,3% от работните места в СО. Най-голям брой трудови пътувания са от община Перник – 9598 ч., Своге – 3715 ч., Елин Пелин – 3401 ч., Костинброд – 2887 ч. В ежедневния транспорт доминират личните моторни превозни средства (42,8%). Трудовите пътувания от София към съседните общини в зоната на влияние са 4463 души. Учащите лица, които пътуват ежедневно към СО са 3419 д. Най-много пътувания са от общините Костинброд – 483 д., Елин Пелин – 440 д., Перник – 439 д., Божурище – 306 д. и Своге – 213 д. Сумираните трудови и ученически ежедневни пътувания показват, че около 40000 човека (3,1% от населението) натоварват обслужващите и транспортната системи на СО. В големите градове на ЕС този дял е значително по-висок.

3. Икономическо развитие и инвестиционна активност

Един от основните макроикономически показатели, характеризиращи нивото и състоянието на социално-икономическия комплекс на СО е брутният вътрешен продукт (БВП). През 2003 г. той е общо 10054 млн. лв. Нарастването за посочения период е 250,9%. С най-висок годишен ръст спрямо предшестващата година е 2007 г. - 124,7%. И в условията на глобалната криза СО запазва водещата си позиция на най-динамично развиващата се в България. Спадът за 2009 г. е под 2%, при общо за страната 5,0%. БВП на човек от населението (2009 г.) е 92% от средния за ЕС=27 и към 2012 г. се очаква да достигне 100%.

БВП на човек от населението през 2003 г. е 8368 лв. и достига 21771 лв. през 2009 г., или с общо нарастване от 13403 лв./чов., независимо от това, че през същия период населението на общината се е увеличило с 40868 чов. Независимо от нарастването на броя на наетите лица, в края на 2009 г. БВП на 1 нает достига 37908 лв. (17993 €), в сравнение с 2003 г. нарастването е със 165,1%. В икономическата криза делът на БВП на Столична община в общия обем на БВП на страната остава най-висок и нараства от 28,8% на 39,8% в периода 2003-2009 г.

Разпределението на брутната добавена стойност и приносът на икономическите сектори в периода 2003-2009 г. за създаването ѝ показват, че за целия период делът на *третичния*

сектор (услуги) е най-висок, независимо от колебанията през годините. Делът на *първичния сектор* (селско и горско стопанство) в БДС е незначителен и с тенденция на намаление (0,6 – 0,2%), независимо че в абсолютни цифри запазва едно и също ниво. В периода 2003-2009 г. *вторичният сектор (индустрия)* намалява дела си в БДС. В абсолютни цифри размерът се запазва. Най-жизнен през разглеждания период е отрасъл “Строителство”. *Третичният сектор „Услуги”* нараства от 71.3% през 2003 г. на 79% през 2009 г.

За икономическото развитие на СО най-висок принос имат чуждестранните преки инвестиции (ЧПИ) в нефинансовия сектор. От 2003 до 2010 г. нарастването им е 4,7 пъти. Най-високият годишен прираст от 39494 млн.€ е през 2007 г. След тази година, годишният прираст намалява и през 2009 г. спада до 876,5 млн.€, поради кризата. През целия период делът на СО в общия обем на ЧПИ, привлечен в страната, е между 52,6% (2003 г.) и 61,4% (2009 г.) **Столична община е най-привлекателната територия за чуждестранните инвеститори.** Геостратегическото местоположение, развитата транспортна и инженерно-техническа инфраструктура, одобреният ОУП, който предоставя **избор на терени за инвестиционни инициативи**, високообразованата работна сила, трябва да се използват рационално.

Приходите от дейността на предприятията в СО по икономически дейности за периода 2003-2010 г. показват, че през 2003 г. те са били общо 37213 млн.лв., а през 2007 г. нарастват на 85907 млн. лв., или с 48649 млн. лв. Първичният сектор запазва дела си в общата структура на приходите, вторичният намалява своя дял от 30,4% на 27,2% през 2010 г. Нарастването на приходите в отрасъл “Строителство” от 2003-2010 г. е значително и те поддържат дела на сектора в общия размер на приходите на предприятията.

В посочения период делът на БДС е около 22. **Високотехнологичните производства и икономически дейности, базирани на знанията, са слабо развити**, а те са сред основните цели в Общинския план за развитие и вероятно ще се запазят за периода 2014-2020 г. В общото икономическо развитие на общината значителен принос имат "микро", "малките" и "средни" предприятия. През 2010 г. са регистрирани 100575 нефинансови предприятия. С най-ниска производителност са микропредприятията до 9 души. В Общинския план за развитие са планирани действия за стимулирането им, а ОУП създава условия за това.

Въпреки икономическата криза разходите на предприятията за ДМА имат значителен обем. През 2009 г. са изразходвани 9951139 хил.лв., а през 2010 г. 7607931 хил.лв. и надвишават размера на ЧПИ в този период. Разходите за научно-изследователска дейност през 2009 г. възлизат на 275108 хил.лв., а заетите лица са 12076. Развитие на икономика на знанието е в начална фаза. София е може би единствената столица в ЕС, без изграден и функциониращ високотехнологичен парк.

Отрасъл „строителство” е най-малко засегнат от икономическата криза поради усвояването на средства от Европейските фондове за публичния сектор (транспортна, инженерно-техническа и екологична инфраструктура, енергийна ефективност на обществени сгради и др.) През 2010 г. в строителството са заети 59000 човека (9.0% от заетите в общината).

Столичният териториално-икономически комплекс има и регионално значение и стимулира развитието на икономиката в съседните общини. Това най-ясно се проявява в общините Елин Пелин, Костинброд, Божурище. Ежедневно от зоната за активно влияние на гр. София и извън нея, в предприятията, разположени в СО работят около 28000 души. През летния строителен сезон работна сила се осигурява от южната част на Югозападния район.

Според Глобалния индекс на конкурентоспособност България отбелязва **значително изоставане по отношение на качеството и развитието на базисната инфраструктура.**

През 2011 г. общото равнище на изграденост на инфраструктурата в страната се оценява на 87 място от 142 страни, а качеството на цялостната инфраструктура – на 124 място от 142.⁴

Важно значение за развитие на конкурентна икономика за държави с малък вътрешен пазар е образованието. В София 36.8% от населението е с висше образование, два пъти по-високо от средния процент за страната – 19.6%. В същото време липсва синхронизиране на висшето образование на пазара на работната сила, има дефицит на технически специалности, учебните програми не са конкурентни на водещи университети в ЕС, което се отразява на интереса към тях и на качеството на образованието. Проблеми има и в училищното образование.

Предприемачество е от решаващо значение за стабилността и адаптивността на националната икономика, показва духа за развитие. СО е с най-висока гъстота на регистрирани и действащи фирми на 1000 души в страната (60 спрямо 41). Предприемачеството е задължителен елемент в националната иновационна система, доколкото натрупването на критична маса фирми предполага търсене и въвеждане на иновативност за постигане на конкурентоспособност.

Средногодишно за периода 2000-2010 г. СО привлича 60% от ПЧИ и 25% от общите разходи за придобиване на ДМА в страната, което показва икономическата активност. Драматичният спад в ПЧИ след 2008 г. е сред основните причини за стагнацията и спада в някои отрасли на столичната икономика.

През 2011 г. инвестициите на зелено се изместват от вложения в модернизация и разширяване на изградени производства с цел повишаване на производителността, намаляване на енергоемкостта и постигане на ефективност. СО осъществи структурни промени в икономиката, които повишиха динамиката и конкурентоспособността в национален и международен план. Секторът на услугите нарастна близо два пъти. През последните 5 години делът на индустрията е около 27% в БДС. С най-голям прираст са отрасли, разчитащи на суровинна база, а не на високите технологии. Слабото нарастване на производството на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти, електрически съоръжения и фармацевтична промишленост показва, че столичната икономика има **потенциал за развитие на високотехнологични отрасли.**

До края на 2011 г. експортът бе факторът, който спираше навлизането на българската и столичната икономика в дълбока рецесия. Експортният потенциал на промишлеността е основно в производства, базирани на суровини, които са по-устойчиви в периоди на криза, но за периода на растеж от важно значение са иновативните. Иновативните фирми са разположени близо до София. Тази концентрация е още по-изявена за иновативните фирми с експорт. Около 67% от експортиращите иновативни дружества са разположени в София⁵.

България е сред страните с най-ниски показатели за иновативност поради ниската степен на обвързаност на предприятията, недостатъчно активното предприемачество и ниското равнище на вложенията в производствения процес. Състоянието на икономическите ефекти от иновациите не е задоволително⁶. Износът формира 58% от БВП (2010 г.), предимно насочен към пазара на ЕС, но **едва 3% е делът на високотехнологичния износ (средно за ЕС - 16%).**

Секторите „Машиностроене“ и „Електротехника и електроника“ в страната и в СО се определят като високотехнологични, защото в тях се внедряват мехатроника, нанотехнологии, нови материали, информационни и комуникационни технологии. Те произвеждат продукти с инвестиционно предназначение за останалите сектори и определят конкурентоспособността им. В бъдеще се очаква увеличаване на синергичните възможности на тези сектори.

---

⁴ The Global Competitiveness Report 2011 – 2012, World Economic Forum

⁵ Постигане на интелигентен растеж, Доклад на Световна банка, 2012

⁶ Доклад „Глобална конкурентоспособност“ за 2011/2012 г., СИФ; „Правене на бизнес 2012 г.“; Измервания за 2010 г. за Иновационния съюз (Innovation Union Scoreboard 2010) и др.

България е една от страните в ЕС с най-ниски възможности за творчество и иновации като финансиране и научни решения. Страната е с най-неблагоприятна структура на разходи за НИРД, инвестирайки 0.4-0.5% от БВП (за ЕС - 1.85%). Съотношението между частни и публични разходи е 30:70; за ОИСР съотношението е обърнато. По данни на Европейската комисия 6.7% от учените в България са заети в производствения сектор при средно за ЕС-15 – 49.7%, ЕС-25 – 47.3%, и САЩ – 80.5%. Патентната активност (брой патенти на 1 млн. население) поставя България на едно от последните места.

В сравнение с неиновативните фирми, иновативните компании в България отчитат един път и половина по-бърз темп на растеж и създават повече работни места. На фона на общото развитие на НИРД в страната, София е основен център на научните изследвания. В столицата е съсредоточен около 60% от персонала, зает с НИРД в страната. Делът на разходите за НИРД нараства в абсолютен размер, реализират се 80% от общите разходи за НИРД в страната.

Интензифицирането на **икономиката на знанието е основен приоритет** за развитието на столицата, зависим от подобряването на инфраструктурата, промяната на бизнес средата и на образованието. Не е маловажно и значението на връзката „наука-производство”, развитието на бизнес зони, технологичното обновяване на производствената и инженерно-техническа инфраструктура в производствените зони, качеството на националната и местна политика, държавната подкрепа за чуждестранните инвеститори, функциониращото ПЧП, бързият трансфер на капитали, знания и иновации. технологичната инфраструктура, реформите в образователната система, включването на различните социални групи в пазара на труда.

4. Социален сервиз и социална инфраструктура

Анализът на състоянието и на развитието на бюджетните услуги в плановия период 2007-2013 г. на територията на Столична община показва, че редица мерки, свързани с реализацията на стратегическите цели вече успешно са осъществени, между които финансовата децентрализация в образованието и въвеждане на делегирани бюджети, акредитацията на лечебните заведения и подобряване финансирането на болничната помощ, интеграцията на лицата в неравностойно положение и др. В допълнение на *Общинския план за развитие – 2007-2013 г.* в СО са приети стратегически документи, касаещи социалните услуги, подпомагането на хората с увреждания и възрастните хора, културата и др., които имат водещо място в системата за управление на общината.

Образователната система в СО е динамично променящ се елемент на социалната сфера. През 2011 г., контингентът от деца, подлежащи на предучилищно обучение в ОДЗ и ЦДГ възлиза на 44446 д, на лицата подлежащи на основно образование – 75632, а на тези за средно образование – 29901 д.

Изградената инфраструктура на *предучилищното обучение* на територията на СО включва общо 238 обекта (ОДЗ и ЦДГ, вкл. и от частния сектор). Капацитетът им е 32388 места, а броят на обхванатите деца – 37420 деца, разпределени в 1476 групи. Средната пълняемост на 1 група е 25,3 деца. В гр. София мрежата от общински заведения за предучилищно обучение включва 175 бр. от които 32 – ОДЗ, 138 ЦДГ и 5 специализирани (санаториални, логопедически и др.) детски градини. В частния сектор в гр. София са разкрити 42 детски градини. Броят на децата обхванати в детските заведения е 37420 (в т.ч. и тези в частните градини), което представлява 84,2%. Съществува **проблем с обхвата на децата в заведенията за предучилищно обучение.**

Мрежата от всички видове и степени на *общообразователните училища* в СО през учебната 2010/2011 година обхваща 236 училища, от които 48 частни. От всичките общообразователни училища в СО 195 (вкл. и частни) се намират на територията на гр. София. В София са концентрирани половината от всички *профилирани училища в сферата на културата*. Те са с държавна издръжка и със статут на „национални училища”. В тази група са и езиковите гимназии, 2-те природо-математически гимназии и спортните училища. През 2010/2011

учебна година класните стаи в обществените и частния сектор са 5274. Съпоставката им с броя на формираните паралелки (4903) е критерий за добър стандарт на осигуреност на подсистемата – всяка паралелка има класна стая.

През учебната 2010/2011 година в общообразователните училища са обучавани 101619 ученика, при 110408 през 2006/2007 година. Около 97,5% от учениците се учат в общинските общообразователните училища, в частните са обхваната 2642 ученика (2,5% от общия им брой). Мрежата от общообразователни училища покрива целия град. Броят им варира от 2-3 училища в район (Студентски и Изгрев) до 10-13 училища (Възраждане, Подуяне, Младост, Люлин). В някои от периферните райони са разкрити и функционират СОУ (I – XII клас) с капацитет над 1000 ученика. Инфраструктура на общото образование не е изградена в кварталите „Малинова долина” и „Манастирски ливади”, които са с голям брой обитатели.

Голяма част от основните, по-малки по капацитет училища, са в ЦГЧ. В район „Възраждане“ от общо 7 общообразователни училища 4 са основни, в район „Сердика“ от общо 7 училища – 5 са основни, в район „Лозенец“ от общо 6 училища – 4 са основни. Обратна тенденция се наблюдава в периферните райони. В район „Младост“ от общо 13 училища 10 са СОУ, в район „Надежда“ от общо 9 училища 5 са СОУ, в район „Студентски“ няма основни.

Професионалните училища са общо 46, от които 43 са в гр. София. От всички професионални училища 29 са в частния сектор. В професионалните училища през учебната 2010/2011 г. се обучават общо 18472 ученика, от които 13318 (72,1%) се обучават в училища с държавно финансиране. В професионалните гимназии и колежи след VIII клас се обучават 20-25% от учащите се в гр. София. Частният сектор изпитва трудности в осигуряване на инфраструктура и финансиране, поради което в 29 частни професионални училища се обучават само 5154 ученика, около 27,9% от всички ученици в професионалните училища в София. Профилирането на професионалните училища отчита структурата на столичната икономика. Увеличава се броят на професионалните училища, подготвящи кадри в сферата на финансите и банковото дело, туризма, търговията, транспорта, съобщенията и др. Почти всяко второ частно професионално училище е профилирано в отрасли на третичния сектор.

В София, най-стария *университетски център* в страната, се намират 20 от общо 44 акредитирани университети и висши училища (без колежите). През учебната 2010/2011 година се обучават 104 869 студенти, което е 41,0 % от всички студенти в България. Частните университети и висши училища в гр. София са 4 бр. ВУ са разположени на територията на райони Средец, Триадница, Оборище, Лозенец, Студентски и Младост. Очертават се две зони - ЦГЧ (части от Триадница, Средец и Оборище) и Студентски град с части от район Студентски.

Политиката по здравеопазването е насочена към подобряване организацията на лечебната дейност в държавните, общинските и частните лечебни заведения, рационално използване на финансовите и материалните ресурси, профилактика на социално значими заболявания и др. Към 2010 г. от масово срещаните заразни болести коклюш, скарлатина и др. заболявания на 100000 д. в СО са над средните за страната. Регистрираните случаи на активна туберкулоза на 100000 д. през 2009 г. са 131,8, от които 31,9 новооткрити, при средно за страната 109,4. През последните 4 години броят на заболяванията от злокачествените новообразувания в СО на 100000 души е 3952,9 при 3453,8 средно за страната. При дизентерията, острия вирусен хепатит и психиатричните заболявания, заболяемостта е по-ниска от средната за страната.

Броят на лекарските практики (индивидуални и групови) за първична и специализирана *доболнична лечебна помощ* на територията на СО е съответно лекари в първичната доболнична здравна помощ (лични лекари) – 877 д.; в специализираната доболнична здравна помощ – 754 д.; стоматолози в първичната доболнична помощ – 1379 д. През 2010 г. на територията на Столична община са функционирали общо 40 ДКЦ, от които 36 в гр. София. От СО са финансирани 30. Броят на медицинските центрове е 92, на стоматологичните центрове 19, на медико-стоматологичните 15. Стоматологичните практики са 1254, а на територията на града 1198. Териториалната организация на ДКЦ показва равномерно разпределение в гр. София. Във всеки от административните райони в града, има поне по 1

ДКЦ. В райони Младост, Люлин, Триадица, Лозенец има по 3 ДКЦ, а в централните райони, в които е концентрирана основната част от болничната лечебна инфраструктура (Оборище и Средец) броят на ДКЦ е съответно 3 и 4. Към частните болници също са разкрити ДКЦ.

През последните 10 години броят на *болничните здравни заведения* (заедно със специализираните центрове) на територията на СО нараства от 43 на 54 бр. От тях на територията на гр. София се намират 51 бр. След 2000 г. влязоха в експлоатация 18 нови частни болнични заведения, от които с най-голям капацитет е “Токуда Болница София” АД с 1000 легла. През 2010 г. броят на болничните легла е 8995 бр. (без тези в трите ведомствени болници), от които в частния сектор 1180 бр., или с 4556 по-малко в сравнение с 2000 г. - 13551 бр. Преструктурирането на легловата база цели тя да се използва по-ефективно чрез намаляване на средния престой на 5-7 дни и да се увеличи оборота на ползване на леглата. Поради нарастване на населението на СО осигуреността на 1000 души през 2011 г. е 7,0 легла, при 11,1 легла в 2000 г., или малко над средния показател за страната и за ЕС. Това е резултат от **големия брой специализирани болници и здравни центрове с регионални и национални функции**. В райони Банкя, Кремиковци, Нови Искър и Панчарево са разположени специализирани болници за рехабилитация и долекуване, общински и държавни. Частният сектор не проявява интерес към този тип болнични заведения.

Разпределението на останалите болници (МБАЛ и СБАЛ и на специализираните центрове – бивши диспансери) е неравномерно на територията на София. Без болнични заведения са райони Връбница, Надежда и Искър. Концентрацията на здравна инфраструктура в гр. София показва формиране на *Специализиран здравен център* в района на Медицинския университет с обща инженерна инфраструктура и обща планировъчна схема и няколко *зони с концентрация на здравни заведения* в района на Централна гара, Горна баня и Ловния парк.

Съществен проблем с функционален характер, типичен за здравната система, е преплитането на болничната лечебна функция с продължително възстановяване, грижи за терминални пациенти, удължаващи престоя в болниците. Нетипичните за болничното обслужване дейности бавно се извеждат от болниците за да се насочат към специални заведения за медико-социални грижи - хосписи и заведения за продължителна рехабилитация.

Устройствен проблем е концентрацията на болнични заведения в ЦГЧ – 20 болници в райони Красно село и Триадица. Специализираният център на здравеопазването (формиран от Александровска болница и университетските клиници) „обраства” с малки частни болници. Не всички от тях са с добър транспортен достъп, с необходимите зелени площи на 1 легло и не отговарят на устройствените показатели. Не е решен окончателно и проблемът с кадровото осигуряване и децентрализацията на звената за бърза и неотложна медицинска помощ.

Основните акценти в политиката в сферата на културата са свързани с поддържането, разширяването, промоцирането на дейностите, които имат отношение към културните функции на столицата. Провежда се политика за децентрация на културните прояви, заложили ежегодно в културните календари за града. Освен културните институции, финансирани от общинския бюджет (4-те общински дома на културата, общинските театри) за културни прояви се използват детски заведения, училища, читалища и университети.

Акцент в политиката са социално уязвимите, хората в неравностойно положение. Те се привличат не само като ползватели на културния продукт, а и за директно участие. Оптимизира се мрежата от културни институции. В театралната дейност целта е по-ефективно използване на финансовата издръжка. В София е развит пълният спектър от дейности на културата – театрална, музейна, кино, библиотечна, изобразителни изкуства, комплексна читалищна. Реализират се елитарни и масови културни дейности. Те се реализират в публичния и се допълват от частния сектор, който навлиза в киното, театралната дейност и др.

Театралната дейност е добре представена. Броят на театрите нараства, предимно в резултат на частна инициатива. От общо 9 частни театъра със собствени сцени са само 4. Висока

концентрация на театрални обекти има в ЦГЧ. От общо 21, (в т.ч. и частни) 16 са на територията на район Средец и 5 - в район Оборище.

Кинодейността е с най-сериозни промени в съществуващата инфраструктура. Добре развитата през 90-те години на миналия век кинорежа в София, днес е силно редуцирана. Броят на кинотеатрите е намалял повече от 3 пъти. През 2010 г. кинорежата включва само 12 кина (31 бр. през 2000 г.). Разкрити са 9 нови модерни кинокомплекси в моловете и към търговските центрове. За периода 2005-2010 г. броят на местата в кината е намалял от 18810 на 17303, при 8 киносалона по-малко. Концентрацията на кина в ЦГЧ намалява.

Музейната дейност се осъществява в 30 музея, от които 22 специализирани. Сред тях са и тези с национално значение - исторически, археологически, етнографски, природо-научен и военно-исторически. Те следва да бъдат оценявани не само като културни обекти, но и като туристически ресурс. София няма модерно изграден музей, разположен на подходящо място.

Инфраструктурата на обектите за култура, които са общинска собственост не се променя съществено. Столична община финансира дейността на 4 комплексни дома на културата (“Средец”, “Кр. Село”, “Надежда” и “Искър”), на 4 общински театъра (“София”, “Зад канала”, “Възраждане” и “Централен куклен театър”), 1 общинска художествена галерия и 1 Столична библиотека с няколко филиала.

Териториалната организация на инфраструктурата на културата показва формиране на две нива: с районно и по-ниско значение и с градско и надградско значение. Във второто ниво се открояват обектите с национално и регионално значение (Националната опера и балет, Националният театър „Ив. Вазов“, националните музеи, НДК и др.) Зоната с висока концентрация на културни институции е разположена източно от Ларгото и включва представителни обекти. НДК е ядро с комплексни културни функции. Един от проблемите е свързан с преместване на Националния исторически музей от Бояна в централните части на София. Друг проблем в сферата на културата е този за включване на елементите на „Софийската света гора” в Интегрирания културен продукт на София. Повече от 35 години СО не е инвестирала в нови обекти на културата, отговарящи на съвременните изисквания, технологии и променени вкусове, които да се превърнат в емблематични сгради.

Политиката в областта на физическото възпитание и спорта е изградена на принципите за демократизация и устойчивост на спортното участие, достъпност и социално включване, субсидираност и децентрализация, публичност и информираност, ефективност и ефикасност. В София са съсредоточени и основните елементи на националната спортна база – стадиони, спортни зали, покрити и открити басейни, гребна база и др. Те са за високо спортно майсторство и за професионални спортове и с ограничен достъп.

Спортните имоти и съоръжения са три категории – от общинско, районно и квартално значение. Първите две категории включват Общинската спортна база, стопанисвана от ОП „Спортна София”, която работи на пазарен принцип. Състоянието на тази база е много добро, но тя е позиционирана точково, не може да задоволява нуждите на големи групи хора. С ограничен достъп са и спортни обекти към районни, главно училищни спортни бази. Спортната база със свободен достъп е тази в свободни пространства в градските жилищни структури на площ от около 900 000 м². Физическото състояние на базата в 40% от случаите е лошо или незадоволително. Съществуват териториални диспропорции между наличната и необходимата спортна база по райони.

Действията и насоките за провеждане на политиката на Столична община в областта на социалните дейности са съобразени с приетите от Общинския съвет стратегически документи през последните години. Провежданата политика за предоставяне на услуги за лица и групи от лица в неравностойно социално положение (вкл. и за лицата с увреждания) е базирана на осъзнатата необходимост от *смяна на действащия модел, водещ до деинтеграция, към модел, осигуряващ условия за интеграция на уязвимите лица и групи.*

Данните за периода 2007-2010 г. показват, че в СО нараства броят на първично *инвалидизираните лица*. Броят на лицата до 16 годишна възраст, освидетелствани от ТЕЛК и НЕЛК за първи път е нараснал от 505 д. (2008 г.) на 584 д. в 2010 г., или с 15,6%. При лицата над 16 годишна възраст нарастването е с 14,2% или от 9507 д. на 10859 д. Това изисква специализирана инфраструктура за социални дейности, които предлагат по-добра социална адаптация. Увеличава се броят на бездомните и на бездомните с психични проблеми. Младежите, напускащи институциите за лица до 18 години или 21 години, често се присъединяват към бездомните. В столицата има второ поколение бездомни.

През 2010 и 2011 г. на територията на СО са функционирали 13 социални специализирани институции по действащия модел; 29 заведения, за социални услуги в общността и услуги от резидентен тип; 9 бюра за социални услуги. През последните години няма развитие на мрежата от специализирани институции за социално уязвимите лица, тъй като се изгражда нов тип инфраструктура - центрове за временно *настаняване на лица в социален риск, на защитени жилища за лица с умствени и психически затруднения, на социални учебно-професионални центрове*. Чрез системата „доставчици на социални услуги” от частния и неправителствения сектор (финансирани от публични фондове) са създадени разнообразни социални институции, чието управление се осъществява от външни доставчици. Предоставят се услугите „личен асистент” на 650 лица и „Асистент за независим живот” от около 1400 асистенти. Резултат от трансформацията на модела на социалните услуги през последните няколко години е закриването на някои обекти, намаляване капацитета на други. Обратната тенденция е заложена при Центъра за социална рехабилитация и интеграция на инвалиди и капацитетът му е увеличен на 150 места. По-голямата част от заведенията за социални услуги са на територията на гр. София, а някои са локализиращи в извънградския район (райони Панчарево, Нови Искър, Банкя и Витоша). От общо 7 дома за стари хора, 4 са в София, в райони Красно село, Овча купел, Възраждане и Студентски. От общо 6 социални дома за деца, 5 са в гр. София в райони Красно село (2 бр.), Младост, Надежда и Възраждане.

Бюрата за социални услуги, общо 9 броя на територията на СО са с териториален обхват 2 и повече административни района. Седалищата им са в районите Сердика, Връбница, Лозенец, Възраждане, Красно село, Оборище, Слатина, Младост и Люлин.

Основни проблеми на разглежданата подсистема са липсата на система за идентификация на населението с различни увреждания и потребностите, на които трябва да отговаря политиката, неефективното сътрудничество и координация между институции и доставчици на услуги, липсата на стандарти за социални услуги, ограниченият личен избор и др.

Дейностите по осигуряване на обществения ред и сигурност на СО не се разглеждат в този анализ, а се характеризират отделни райони, в които има престъпни дейности и социални напрежения, създаващи негативната им визия и нуждаещи се от специални мерки. Обобщени са причините, които ги създават. Отчетено е нивото на детската престъпност, тревожен факт с особена социална значимост. Най-честите престъпления са кражбите - 62% от общия брой противообществени прояви. През последните 2 години те са най-много в Трето и Шесто РПУ. На последно място са посегателствата срещу личността (убийства, нападения, побои). Най-много въоръжени грабежи има в кварталите "Лозенец", "Стрелбище" и "Иван Вазов", в Четвърто РПУ, а най-малко в Първо и Осмо РПУ. Най-много убийства през 2010 г. е имало в кварталите на Седмо РПУ (Студентски град, "Младост"), през 2011 г. не е имало нито едно.

Административното обслужване на гр. София се реализира в обекти на централни органи на властта (законодателна и изпълнителна) и на местната власт. Инфраструктурата на централните органи на властта е с представителен характер (Народно събрание, 15 министерства (през 2011 г.), изпълнителни и държавни агенции. Общият размер на терените е 11,31 ha. Обектите на централните органи на законодателната и изпълнителната власт (Народно събрание, Администрация на президента, МС и отделните министерства) са разположени в три района от ЦГЧ - Средец, Оборище, Възраждане. Представителният характер на тази инфраструктура се допълва и от монументалния характер на сградите. На

територията на гр. София са разположени и деконцентрирани структури на централната изпълнителна власт – Областна администрация, Регионален инспекторат по образование, Регионална служба „Земеделие и гори”, Регионална служба по заетостта, РДВР и др. Инфраструктурата на местната власт обхваща общинския съвет и общинската администрация на СО (централната сграда на СО и на районните администрации).

На територията на София съществува добре развита *мрежа от заведения за хранене*, елемент и на туристическата инфраструктура. Към 2010 г. са категоризирани и функционират 636 класически ресторанта, 51 специализирани (за риба, грил, бар-ресторант), 884 с национална (българска и чужда) кухня, 1559 заведения за бързо обслужване и 1047 питейни заведения.

Търговията, е най-динамично развиващата се дейност в годините на прехода, в резултат на частната инициатива. С инвестирането на огромни средства в този сектор през последните две десетилетия в гр. София бяха изградени много структуроопределящи търговски обекти. Броят на моловете, с РЗП търговска площ над 25 хил.м², към момента е 6, общо с около 156 хил.м² площ. Към 2010 г. броят на структуроопределящите търговски обекти е 134 с 684 хил.м² търговска площ. Най-голямото тържище е „Търговски център Илиянци” с площ 160 хил. м².

С търговска площ под 10 хил. м² са административни райони Илинден (с общо 2000 м² в структуроопределящи търговски обекти), Изгрев (2200 м²), Кр. Поляна (5300 м²), Връбница (6100 м²) и др. Във втората група попадат райони Искър (17500 м²), Витоша – в неговата градска част (12800 м²), Сердика (27600 м²) и др. С висока осигуреност с търговски площи в структуроопределящи обекти са райони Надежда (207500 м²), Младост (119500 м²), Оборище (60000 м²). В тази площ са включени общинските пазари и базари. Инфраструктурата се допълва от големия брой магазини в кварталите и търговските улици.

Инфраструктурата на финансово-кредитните, застрахователните и данъчните институции към 2011 г. е представена от всички банкови институции, които извършват дейност в България и с изключение на 1 банка, всички имат централни офиси в София. Клоновата мрежа на банките е добре развита - Банка ОББ има 50 клона, филиали и офиси, Банка ДСК – 63, Пощенска банка – 50, Първа инвестиционна банка – 54 и т.н. Локализационните аспекти отчитат представителния характер на Централните управления на банките и на застрахователните дружества. ЦГЧ, бул. „Тодор Александров” в участъка от бул. „Мария Луиза” до бул. „К. Величков” е предпочитано място за централните офиси. Клоновете на банките и на застрахователните дружества са в близост до потребителите, до институции, в които се внасят такси (митници, КАТ, здравни заведения, офиси на НАП, университети, и др.). Териториалното разположение на мрежата е относително равномерно.

Състоянието и структурата на туристическата инфраструктура се обуславя от осигуреността с туристически ресурси и от привлекателността на територията. Столична община разполага с разнообразни и уникални туристически ресурси, предпоставка за туристически интерес.

Балнеоложкият туристически ресурс на Столична община показва голямо разнообразие в локализацията, дебата, химическия, минералния състав, температурния режим на термоминералните води. Към *антропогенните туристически ресурси* в гр. София попадат 3 АИР (територии с особена териториалноустройствена защита) - “Сердика–Средец”, Боянската църква и Борисовата градина, както и многобройните музеи, паметниците на културата и на историческото наследство (манастири, религиозни храмове, останки от крепостни стени, архитектурни обекти и др.), културните и изложбените центрове. Средствата за подслон и местата за настаняване към 2010 г. са 118 бр., преобладаващата част от които са в гр. София. Хотелите са 113. Общият капацитет на легловата база (хотели, хижи, мотели и др.) е 13014 легла, а само на хотелите – 12550.

Локализационните аспекти на туристическата инфраструктура са свързани с предпочитанията на инвеститорите и потенциала на територията за изграждане на нови (от по-висока категория) хотели. Освен ЦГЧ, това са входно-изходните трасета (бул. „Цариградско шосе”, бул. „Цар Борис III” и южните подстъпи в подножието на Витоша.

Обобщените изводи показват разминаване с предвижданията на ОУП за изграждане на обслужващи центрове и обекти, развитие на огромни търговски центрове по периферията на града, което има негативни последици върху традиционните центрове на оживление, бизнес и забавления. Занемарени са и обектите в природен парк Витоша, ценен туристически ресурс с огромно значение за стила на живот в столична община и за здравето на неговите жители.

5. Културно наследство

София е от малкото европейски столици с богато културно наследство (КН). Разположението на града на едни от важните комуникационни артерии още от периода на Античността, свързващи Европа и Азия, наличието на минерални извори, близостта на планината, са дадености, които предопределят София като място с богата история, оставила множество материални следи и богато културно напластяване. Към момента София притежава около 1400 недвижими културни ценности, от които 840 са разположени в ЦГЧ.

Общинският план за развитие предвижда използването на КН като ресурс-стимулатор за устойчиво развитие на територията чрез формиране на система от публични надземни и подземни пространства, единна териториална информационна система на недвижимото културно наследство, интеграция на културното наследство в мрежата от европейски културни маршрути и др. Предвижда се реализиране на мерки за развитието на местната културна среда и институции, опазване и реконструкция на природни и културни ценности, изграждане на тематични паркове и номиниране на ЦГЧ за „световно културно наследство“.

В действащия ОУП на София и Столична община са заложили основните принципи, цели и устройствена политика по отношение опазване на културното наследство и са посочени европейски практики по опазване и изява на КН – методите на “интегрирана консервация”, включване в системата на „културния ландшафт“ и „културния маршрут“.

Промяната на отношението към културата се доказва и от работата по кандидатурата на София за Европейска столица на културата 2019 г. Тази престижна програма има аналогични цели с ИПГВР и допринася както за културното, така и за социалното и икономическо съживяване на града, генерира печалба, разкрива работни места, популяризира градовете и културните им ценности в европейски и международен мащаб. Акцентът се поставя върху творческото преосмисляне на културните прояви, културното многообразие, връзките с Европа, творчеството и съзидателността.

Анализът на състоянието на КН е направен в контекста на опазването му на цялата територия на СО – неговата идентификация, юридическа защита, консервационно-реставрационни работи, адаптиране към съвременния живот. Натрупани са практика и опит при опазването, изучаването, консервационната дейност и управлението на КН. Идентифицирана е основната част от археологическото наследство на столицата, но и обектите от по-ново време. Съществува добра юридическа защита на голяма част от обектите на КН. Все повече се работи за популяризиране на наследството на София и се увеличава възможността за неговото оценяване от хората като потенциал за развитие, а не като пречка.

Обектите на културното наследство в ЦГЧ на София се характеризират с хармонично стилово, религиозно и естетическо съжителство. Територията притежава уникална функционална устойчивост във времето. През последните години се реализират успешни проекти за опазване - Некропола под църквата “Света София”, проектите за експониране на археологически обекти в центъра, въпреки тежката ситуация с изграждане на метрото. Столична община изразява ясно желание и воля за опазване на КН, неговото адаптиране и изява са съобразени с изискванията на съвременния живот на града и това са важни фактори в градското обновяване.

Сред проблемите са липсата на стратегия за цялостно опазване на КН на територията на СО с взаимнообвързаност между обектите и зоните, а не „на парче“. Това може да стане чрез

цялостна концепция, с която да се определят времевите и териториални параметри на проучванията, етапността на действията, съобразно трудностите в най-динамично функциониращата част на града, оптималния съвременен консервационно-реставрационен подход, методите за адаптиране на КН за цялата община.

Липсват реални действия за осмисляне на обектите от социалистическия период, като културно наследство от най-ново време, за да се използва техният потенциал за културен туризъм. Това ще се постигне с ясна политика и приоритети при финансиране опазването на обектите на КН, поощряване на гъвкави механизми за финансиране и цялостна информационна система, която да обслужва културното наследство в СО и неговите обекти - движими и недвижими, материални и нематериални.

В ОУП на Столична община е посочен един от недостатъците на системата на културното наследство – отсъствието на смислова и физическа връзка между обектите, недвижими културни ценности в ЦГЧ, в периферията на компактният град и в границите на СО. С предимство за финансиране е ЦГЧ. Не са намерени и най-добрите връзки между системата на КН с останалите функционални системи. Поради слабото популяризиране на наследството, по-голямата част от жителите не познават и не оценяват културното наследство на столицата като богатство. Културното наследство предоставя възможности за инвестиционни инициативи, за подобряване облика на града, за обвързване на минало, настояще и бъдеще. Това следва да се популяризира и възпитава чрез педагогика на наследството, ориентирана към всички жители на града, включително и към най-малките.

Разширяването на обхвата на КН на София чрез обвързване на обектите от различни епохи и в различни зони на общината ще създаде условия за реално обвързване на КН с останалите функционални системи и за развитие на културен, познавателен, лечебен и поклонически туризъм. Това още веднъж доказва необходимостта от План за опазване и управление на обектите - недвижими културни ценности, за територията на цялата община, а не само в обхвата на резерватите “Сердика-Средец”, “Борисова градина” и “Боянска църква”.

6. Околна среда

Основни приоритети в политиката на Столична община за опазване на околната среда, формуирани в редица стратегически общински документи, са подобряване условията на живот и качествата на жизнената среда. Обновяването и благоустрояването на селищната среда ще се реализира чрез интегрирано развитие на София и Столичната агломерация, чрез опазване и разумно използване на природното и културното наследство и чрез опазване и развитие на зелената система за широко обществено ползване в урбанизираните територии на околградската зона и в София. С осъществяването на тези приоритетни цели, в дългосрочен план София трябва да се превърне в град с балансирано и устойчиво развитие, с неповторима идентичност и хармонична жизнена среда, с привлекателни условия за бизнес, живеене и отдых и с проспериращо общество, с нова култура на поведение и начин на живот.

Извършен е анализ на компонентите и факторите на околната среда, въз основа на който са определени зоните с натрупани вредни въздействия и влошено качество на средата. Параметрите на изследваните компоненти са повлияни в допустимите граници на антропогенно натоварване и екологичният отпечатък не показва екстремни отклонения от общоприетото за Европа състояние на околната среда за един голям град. Прилагат се мерки за подобряване на КАВ чрез реконструкция и разширяване на СОП и на възлови кръстовища и булеварди, подобрява се системата на МОПТ, изграждат се велоалеи и др.

Анализът на състоянието на *зелената система* на София показва, че голяма част от парковите пространства са разположени в южните части на града. Участието на около 50% свободни и застроени площи в озеленените терени намаляват положителния екологичен ефект. Недостатъчни са озеленените територии за отдых, които да се ползват от всички, липсват големи озеленени територии в ЦГЧ, което се отразява върху качеството на средата.

София има уникални *геоложки и хидрогеоложки условия* и е сред първите места по богатство на минерални води в Европа. На територията на София има около 30 находища от общо 75 водоизточника, 7 от тях са предоставени на СО за ползване и стопанисване, 10 са класифицирани като находища с национално значение, 8 са подходящи за бутилиране. Минералните води са 8 типа с различни химични, физични и приложни характеристики, включващи всички естествени групи. Дълбокото залегане на термоминералните води и голямата продължителност на водообменно репродуктивния цикъл предопределят слабия риск от замърсяване и изтощаване. Ползването на минерални води в Столична община е ограничено и не надвишава 15-20% от общите експлоатационни ресурси.

Зоната с най-богато *биоразнообразие* и концентрация на защитени обекти на територията на СО е Природен парк Витоша с резерватите „Бистришко бранище” и „Торфено бранище”. На територията на общината има и редица природни забележителности като „Кътински пирамиди”, „Дъбравата”, „Самоковището”, „Елена бара”, Зони по Натура 2000 за опазване на дивите птици и на местообитанията. За опазване на биологичното разнообразие с ИОУП са предвидени биокоридори и зелени връзки по поречието на реките.

Зоните с повишен риск за състоянието на околната среда са изследвани в зависимост от въздействието на човешката дейност. Системни превишавания на пределно допустимите концентрации на **„фини прахови частици”** са регистрирани в пунктовете АИС „Дружба”, „Орлов мост”, „Надежда”, „Павлово” и „Хиподрума”. Средногодишната норма за **азотен диоксид** се превишава единствено в АИС „Орлов мост”, а средночасовата - в пункт „Красно село”. В АИС „Копитото”, „Надежда” и „Павлово” са регистрирани превишения на **озон**.

От проведените анализи и проучвания са определени следните **рискови зони**:

Централна градска част и териториите с плътна застройка и интензивно автомобилно движение между пл. „Възраждане”, бул. „Хр. Ботев”, бул. „Сливница”, Сточна гара, пам. Левски, Орлов мост, бул. „Евл. Георгиев”, бул. „П. Евтимий” и бул. „Хр. Ботев”.

Зони в близост до значими местни източници на замърсяване - ТЕЦ, ОЦ, силно замърсяващи производства и интензивен автомобилен транспорт са кв. „Х. Димитър”, кв. „Гео Милев”, Гара Искър, ж.к. „Дружба”, кв. „Красно село” и „Павлово”.

Зоните, разположени около интензивно натоварени пътни артерии, обхващат ивицата средно до около 100 m от двете страни на натоварените градски улици и булеварди. Те имат линеен характер и са типични за повечето райони на столицата.

Зоните със замърсени повърхностни води са при реките Владайска, Суходолска, Перловска, Слатинска, Какач, както и Лесновска и Блато, които са носители на води от селищни канализации. Състоянието на водите на р. Искър е над 3-та категория при мониторингов пункт на Нови Искър, който отразява състоянието на водите след София. При пункта на р. Лесновска е отчетено силно замърсяване. Основен източник на отпадни води са 140-те големи фирми, съсредоточени в районите Сердика, Искър, Подуяне, Лозенец, Красно село, Нови Искър и Кремиковци. Само 31% имат пречиствателни съоръжения.

Зоните, застрашени от наводнения са около р. Банкенска - ежегодна опасност, при р. Владайска - веднъж на 3 години; за р. Лесновска - веднъж на 5 години; за р. Искър - веднъж на 10 години. Речните корита на Искър, Лесновска и на други притоци вследствие на дългогодишната липса на поддържане, са довели до компрометиране на множество канализации, напоителни и отводнителни съоръжения. В община Нови Искър част от дъждовните води се излива в магистралните напоителни канали, в резултат на което в Курило, Бенковски, Кубратово, Чепинци и Челопечене често остават залети големи площи.

Зоните с високи нива на подпочвените води са в жк „Дружба” и м. „Витоша”, ВЕЦ „Симеоново”, местностите „Манастирски ливади”, „Кръстова вада”, „Малинова долина”, „Тресулите”, „Барите”, около р. Суходолска, кв. „Илиенци”, жк „Свобода” и кв. „Бенковски”.

Зони с активни и потенциални свлачища са доказани при ж.к. “Лагера” – високия скат на р. Владайска; кв. ”Лозенец” – стръмния скат на бившите тухларни фабрики; ж.к. “Западен парк” - североизточния склон на Голяма Коньовица в посока към Суходолската река и по високия десен бряг на реката; кв. “Редута”; 7-ми километър; северния склон на Лозенската планина (Герман и Лозен) и при Кокаляне, Панчарево и Бистрица.

Зоните с повишен сеизмичен риск се определят от разломния сноп по линията Симеоново-Драгалевци-Бояна-Княжево-Горна баня-Банкя. Другата сеизмогенна линия е между Коньовица, хидротермалното находище в Овча купел и Лозенец. С нея е свързан епицентърът на земетресението от 1858 г, което провокира поредна ерупция на термална вода в Овча купел. Важна роля в сеизмотектонската активност играят и напречните на главната тектонска ос разломно-разседни дислокации с ЮЗ-СИ ориентация, по които са формирани теченията на реките Владайска, Боянска, Перловска, Въртопо и Суходолска.

Зони, неблагоприятна за строителни дейности се намират в района около същинския градски център, на кръстовището на бул. “П. Яворов” и “Цариградско шосе”, при големия Софийски разлом на 7-ми километър, част от територията на парк “Въртопо”, отделни петна в Студентския град, кв. “Кръстова вада”, малък участък в зоната на ж. к. “Мотописта”, близо до Южния парк, както и отделни територии в зоната на т. нар. “Триъгълник”, около Централните Софийски гробища и терасата на р. Искър.

Зоните с екологични проблеми от добив на инертни материали са баластриерите в северната част на Софийското поле в границите на СО, находищата на трошенокаменни фракции и кариерите, поради замърсяването на околната среда и забавената рекултивация.

Зоните с нарушения и замърсяване на почвите са в близост до нарушените територии - насипните табани на открития рудник “Кремиковци”, хвостохранилищата при Челопечене и Долни Богров, сметищата при Долни Богров и Суходол, кариерите за инертни материали край р. Искър и в района на “Кремиковци” АД, както и нерегламентираните сметища. В застроените части на града всички почви са от антропогенен тип, преуплътнени и нарушени. Замърсяване на почвата с тежки метали и металоиди има в района на Кремиковци.

Зони с акустично замърсяване са разположени около натоварените градски артерии - булевардите „Цариградско шосе”, „Ботевградско шосе, „Цар Борис III“, „България”, „Сливница“, „Ал.Стамболийски” и др. Средните стойности варират от 71,3 до 75,7 dB(A).

Зоните с най-благоприятни условия за живеене (Зона А), съгласно ОУП са в района на Банкя, южните части на Горна баня, в подножието на Люлин, склоновете на Витоша с прилежащите квартали Бояна, Драгалевци, Симеоново, Горубляне от север и южните части на Бъкстон, Манастирски ливади, Студентски град, Младост 3, терените около Лозен, в подножието на Стара планина.

С най-неблагоприятни условия за живеене (Зона Г) са територии от района на Обеля, „Модерно предградие“, „Захарна фабрика“, „Банишора“, градският център, „Вл.Займов“, „Х. Димитър“, „Сухата река“, „В.Левски“, „Хр.Ботев“, „Враждебна“, както и територията на Аерогарата.

Зони с повишен риск за опазване на биоразнообразието са всички паркове и градини на територията на София, особено малките, които са подложени на интензивно антропогенно натоварване. Най-ценната зона с богато биоразнообразие е Природен парк Витоша.

На територията на Столична община има много **зони с неизползван потенциал**, свързани с уникалното разположение и характеристики на града, между които Природен парк Витоша, където се заражда организирания туризъм в страната, обектите на културното наследство, разположени в ЦГЧ, не само поради тяхната национална значимост, но и поради възможността да се подсили идентичността на града, минералните води, с които София може да се превърне в предпочитана дестинация на балнеологичната карта на Европа, а водите, с разнообразния си състав и температура да се използват за лечение и профилактика, за бутилиране, за безалкохолни напитки, за оранжерийно производство и за отопление.

Зелените политики са в основата на оценката на града в инициативата Европейски зелен град⁷, чиято цел е да се стимулира работата по намаляване на въздействието на урбанистичните центрове върху околната среда. Процесът на мониторинг и оценка чрез 30 индикатора в 8 категории - емисии на CO₂, енергия, сгради, транспорт, води, отпадъци и земеполозване, КАВ и управление на околната среда, отразява количествени и качествени промени и стимулира работата на СО в тази насока.

7. Селищна мрежа, устройство и изграденост на градската среда

София е най-големият град на територията на района и има доминираща роля сред разположените 952 населени места, от които 48 градски центровете (с три средно големи града - Перник (80855 д.), Благоевград (70881 д.) и Кюстендил (44538 д.). За естествен дубльор на София в рамките на Югозападен район, се счита Благоевград предвид местоположението и традиционната му организираща роля за долината на Струма.

За взаимодействията на Столична община на регионално ниво от значение са вътрешно регионалните различия, изразяващи се във високата степен на урбанизация, която е най-високата в сравнение с другите райони - 83,1%. Демографските, икономическите, социалните и инфраструктурните различия между Югозападния район и останалите райони от ниво 2 се дължат на София. Столицата с агломерационния си ареал доминира в националното пространство по-силно, отколкото в минали периоди и засилва проблема център-периферия.

В София се пресичат две основни оси на урбанизационно развитие и две второстепенни. Основните оси на развитие изявяват транспортните направления Драгоман-София-Пловдив и София-Благоевград-Кулата, а второстепенните са по направленията Перник-Кюстендил и Симитли-Разлог-Гоце Делчев-Илинден. Съгласно НСРР 2012-2022 г. основните полюси за развитие в йерархичната система от градове-центрове за страната ни се формират от: метрополната зона на столицата - единствената от категория (0) и 9 основни полюса на развитие с транснационално значение от категория (1): Пловдив, Бургас, Варна, Ст. Загора, Русе, Плевен, Видин, Благоевград, Велико Търново. Чрез развитие на функциите на София като урбанистично ядро с общоевропейско значение MEGA⁸, както и чрез прецизен избор на градски райони за концентриране на социално-икономически активности в съответствие с обективно определени механизми за опериране на пазарната икономика може да се повиши категорията на града.

В пространствената структура на Област София се отличават няколко концентрични зони, в зависимост от историческия етап на развитие на територията, характера на застрояването и природо-географските условия: ЦГЧ, вътрешен град, периферен град, околградски район.

Активните междуселищни връзки оказват влияние върху пространственото развитие на града. Най-голямо въздействие оказват ежедневните трудови миграции (ЕТМ). Според национално проучване на КНСБ, Софийска област е с най-голям относителен дял на трудовите мигранти - 36 000 (9%), след Пловдив – 47 000 (12%). В същото време областта е с най-ниско участие в ежедневните трудови пътувания (с интензитет на участие 22%).

За областите, граничещи със София град, интензитетът на ЕТМ сред икономически активните лица е два пъти по-висок от средния за страната (120%) - 274% за област Перник и 327% за Софийска област. С най-високите стойности на ЕТМ измежду 12-те общини са Своге (506%) и Горна Малина - 524%.

---

⁷ http://www.siemens.com/entry/cc/features/greencityindex_international/all/en/pdf/report_en.pdf

⁸ Град София е класифициран като град с агломерационно ядро на растеж от общоевропейско значение MEGA (Metropolitan Growth Area) от най-ниската четвърта категория, Оперативна програма „Европейска мрежа за наблюдение на териториалното развитие“ (ESPON), www.espon.eu

Границите на агломерационния ареал, както и интензивността на въздействие значително са се променили за последните 7 години. Връзките на София със Самоков и Ботевград са отслабени, тези със Своге и Ихтиман са станали по интензивни, Перник и агломерационните ареали на Перник и София се сливат. Подценяването на реалните стойности на ЕТМ оказва отрицателно въздействие върху трудовия пазар, върху капацитета на инфраструктурата и пространственото изграждане на натоварените контактни зони, входно-изходните булеварди и прилежащите им пространства в компактният град.

Изграждането на автомагистрала Струма, връзката през Кюстендил към Р Македония, отсечката София – Калотина, както и отделни участъци от РПМ до 2020 г. ще изиграят важна роля за повишаване на свързаността и икономическото значение на района и в частност – ЗАВ на гр. София. Реализацията на проектите, залегнали като основни приоритети за развитие на пътната инфраструктура до 2020 г. ще допринесе за кохезията на района и качеството на живот в него, ще намали времето за пътуване до областен град. Ще настъпят значителни промени и на общинско равнище по отношение на достъпа до областен център, като вероятно с развитието на инфраструктурата ЗАВ да продължи да се разширява и да се увеличат ЕТМ.

Околоградският район, с трите града (Банкя, Нови Искър и Бухово) и 34-те села е ценен териториален ресурс за развитие на областта. Плановите документи за пространственото развитие на София, предвиждат елементите на новата система за обслужване (ядра, центрове и др.) да се разположат в контактната зона на София, по протежение на главните транспортно-комуникационни оси и при пресичането им с външния транспортен ринг.

Визията на Областната стратегия за развитие на Софийска област (2005-2015) и формулираните основни цели: “Подобряване на регионалната конкурентноспособност“ и “Повишаване привлекателността на жизнената среда” изискват постигане на качествени характеристики на икономическата динамика и повишаване на инвестиционната привлекателност. Постигането на втората стратегическа цел се свързва с комплексното развитие на областта, повишаването на качеството на жизнената среда, устойчивия темп на икономически растеж, привличането на инвестиции, чистата и съхранена околна среда. Част от предложените мерки имат пространствени измерения и визират намесата в определени локализации в ЗАВ на гр. София. Предвидени са мерки за цялата територия на селищата, предимно за обновяване на техническата инфраструктура.

Проблемните зони в настоящия анализ са оценени по следните критерии: неефективно използване на поземления ресурс, незадоволително качество на градския дизайн, слабо изразена обвързаност с градската структура, безопасност за обитателите и гостите на града, влошена екологична обстановка. За целите на ИПГВР са определени два типа зони - в незадоволително състояние (проблемни зони с пазарни дефекти и липса на инвестиционен интерес), и зони с потенциал (проблемни зони в близост до предстоящи или одобрени мащабни проекти или ключово местоположение).

По отношение на *публичните пространства*, в незадоволително състояние са зони около входно-изходните магистрали, транспортно-комуникационните възли от общоградско значение и подходите към тях, жп ареалите и гарите, пространствата около НДК, паметниците „Левски“, „Руски“, „Братската могила“, подходите към ПП „Витоша“, районните центрове на почти всички жилищни комплекси и др. Тези пространства имат неизползван потенциал. Аналогично е положението с *транспортната инфраструктура*. В незадоволително състояние са подземните пространства, слабо обслужените зони с МОПТ в периферията и с ромско население. Някои от тези зони имат потенциал да се превърнат в модерни „споделени“ пространства.

В пространствен аспект *зелената система* на гр. София и Столична община надхвърля механичния сбор от площите на озеленените пространства, като освен рекреационни, тя изпълнява важни екологични, свързващи и интегриращи функции. Налице са несъответствия в границите при реституиране на части от големите градски паркове, не е поддържана добре средата, съоръженията и обзавеждането в тях, в периферните райони присъствието на паркови

пространства е ограничено. Близостта на планините, запазените биокоридори около реките и предвидените за изграждане паркове, имат потенциал да се превърнат в привлекателни съвременни места за отдих, спорт, култура и детска игра.

Предвидените с ИОУП комплексни градски центрове на различни нива и реализациите през последните 10 години показват големи несъответствия, поради което с ИПГВР е възможно да се внесат корекции и да се създадат условия за удовлетворяване на най-спешните потребности от търговски, обслужващи и развлекателни обекти и комплекси. Между тях са 4-ти км, м. „Къро, Западен Парк, „Илиенци“, „Люлин“, „Обеля“, „Сердика“, „Бенковски“ и др.

Обобщените резултати от анализа показват, че между стимулиращите фактори са изградената инфраструктура, концентрацията на функции. В групата на ограничаващите фактори са наличието на доминиращо ядро на агломерацията при слаби уравниващи центрове и липса на ясна политика за деконцентрация и междуобщинско сътрудничество. Зоните с потребност от обновяване са северозападната част на градското ядро, терените около метростанциите, женският пазар с прилежащите квартали, промишлените зони и индустриалното наследство, северната и североизточните жилищни зони на града, „Факултетото“, промишлените зони „Орион“, „Искър“, „Северна“, парк „Въртопо“, части от кварталите „Горна баня“, „Красно село“, „Княжево“ и др. Там са натрупани социални, пространствени, функционални и екологични проблеми, които могат да бъдат решени пълноценно само на базата на интегрирания подход.

8. Жилищен сектор

Предметът на управление от Столична община съставлява фонд от 13803 общински жилища в компактния град (около 3% от обитавания жилищен фонд). След оттеглянето на държавните инвестиционни субсидии за жилищно строителство в началото на прехода, общината придобива нови жилища основно чрез бартерни сделки за незавършени обекти.

Общинската жилищна политика се провежда в тесните рамки на общинските жилища, т.е. 97% от жилищния фонд е без общинско внимание и подкрепа. Правото за закупуване/приватизиране и отсъствието на устойчив механизъм за възпроизводство на общинския жилищен фонд води до трайно намаление и влошено състояние на този социален буфер. В допълнение, администрацията усложнява процедурите с изискване на все повече документи за доказване на правата за общинско жилище. Това прави социалния жилищен сектор на Столицата недостъпен за младите. Неприемлива остава и практиката за настаняване в резервните жилища (т.нар. социални общежития). Изискването за 5-годишна адресна регистрация прави невъзможно картотекирането на крайно нуждаещите се – бездомните.

На фона на масовото обедняване, напускащата млада генерация, увеличаваща се безработица и прогнози за продължителна криза, потребностите от обществено подпомогнати жилища се увеличават. На този етап общественият отговор е негативен: *„...общините нямат нито прякото задължение, нито ресурсите за да решат жилищните проблеми на своите население и територия”*⁹.

Общинската жилищна политика има бледа история, но много настоящи предизвикателства и въпроси, чакащи адекватни отговори. През последните години нараства зависимостта между политиките на ЕС и общинската жилищна политика, увеличава се въздействието на икономическата криза върху жилищните потребности и реакцията на публичните власти. Един от важните въпроси е свързан с ангажиментите по стратегия „Европа 2020” и в частност, енергийните аспекти.

---

⁹ Национална жилищна стратегия, стр. 13;

Ускореното нарастване броя на жилищата се доказва от последното преброяване. От 516502 през 2001 г. жилищата са нарастнали до 607228 бр. през 2011 г., от които – 558287 в компактен град и 48941 – в периферията, или 8%. Средният темп на ново строителство през последните 10 години е 8 жилища на 1000 обитатели, или около 9000 жилища на година. Намалява относителният дял на жилищата в периферията от 9.2% през 2001 г., на 8% през 2011 г. и съответно на еднофамилното обитаване. Необитаваните жилища се увеличават от около 68000 през 2001 г., до над 140000 през 2011 г. – 23,5%. Засилва се строителната активност в околградския район, но новото строителство се възпрепятства от липса на инфраструктура, лоша достъпност и реституция. Възпроизводството на социалния наемен фонд е с отрицателен баланс - приватизираните жилища са повече от придобитите.

Загуба на жилищен фонд се забелязва в ЦГЧ. В периода 2001–2011 г., средно по 6000 жилища годишно са сменяли предназначението си в офиси. Това представлява заплахата за жизнеността на ЦГЧ и затихване на функцията “обитаване”. Следователно една от важните задачи при определяне на зоната за въздействие, свързана с важните обществени функции на центъра на града е да се съхрани обитаването при реконструкция му.

Над 96% от фонда е с масивна стоманобетонна конструкция, панелна или масивна. Само 4% от фонда е полумасивен и паянтов. Над 36% от жилищата (201937) са в панелни сгради (2564), които се амортизират ускорено поради неподдържане, но все още подлежат на саниране. Над 26% от жилищния фонд е с възраст под 22 г., половината е под 32 г., а само 4% е наследеният отпреди 1919 г. фонд, но лошото управление и поддържане водят до ускорена амортизация. Жилищният фонд на София е добре благоустроен, отчитайки статистическите данни за електричество, вода, обществена канализация (93.1%). Над 32000 жилища (6,9%) не са свързани с канализацията, половината от тях нямат тоалетна и баня. Около 30% от жилищата са с амортизирана, недоизградена или липсваща канализация. Най-мощабните негативни примери са Витошката яка и “необлагодетелстваните квартали” (циганските махали).

Индивидуално иницираното и пазарно реализирано частично саниране, е довело до подмяна на дограма в около 200000 жилища (над 30%) и външна изолация на около 100000 жилища (16%), но финансовите, правните и организационните условия за масово енергийно саниране на жилищните сгради не са осигурени, независимо от програмата на МРРБ.

Наследеният от прехода висок дял на частните жилища (около 87%) плавно и непрекъснато се увеличава (94.4% през 2011 г.), но тенденцията на намаляване в обществения наемен сектор (5.6% - едва 25900 жилища, от които половината – студентски общежития) е в противоречие с увеличаващото се социално разслоение и уязвимост. Общественият наемен фонд е разпръснат сред етажна собственост, което го прави трудно управляем и неефективен. Появилият се в прехода частен наемен фонд се увеличава, което допринася за жилищната мобилност, но ценовите нива не допускат масова платежоспособност, а голяма част от този фонд сменя предназначението си (особенно в центъра).

В сравнение с цялата страна, София има най-развитите пазари на жилища. Покупките “на зелено” отстъпват място на транзакциите с готов продукт. Жилищната мобилност продължава да е изключително ниска. Предлагаането на нови жилища е слабо сегментирано (ценово). Пазарът остава “плитък” (платежоспособното търсене е до 10% от потенциалното). Ролята на кредита в новото строителство е малка - от 3 - 5% от стойността на инвестициите.

Жилищните територии са обособени условно в 4 зони – централна и в три концентрични пояса. В централната обитаването се облагодетелства от пълния комплекс от услуги. Това е най-развитият и с най-високи ценови нива пазар на недвижимости. Очертават се ясно добър южен и лош северен сегмент. В северозападния сектор има силно амортизирани квартали, системно неподдържани и с подлежащи на пълна реконструкция инженерни мрежи. Изтласкването на обитаването от центъра е с високи темпове и застрашаваща прогноза. Стихийното съчетаване на обитаването с бизнес функции го прави конфликтно и компромисно. Драстичната потребност от паркиране/гариране влошава транспортната проходимост и качествата на средата.

В Първи пояс (същинската част на компактният град) - терените до околновръстен път на юг и запад, до Обеля, Надежда и Левски – на север, до Дружба и Горубляне - на изток, се намира основният носител на градския характер на средата за обитаване. Смяната на функциите на жилищните сгради е по-слабо изразена и има значителни резерви за ново строителство. Застрояването е разнородна мозайка от добре устройени квартали, панелни комплекси, “запечатани” останки на села, ново традиционно строителство, незастроени терени. Двата ясно обособени сегмента – добър южен и лош северен са доказани от пазарните цени. Тук е съсредоточен най-мощният проблем на система обитаване – синдромът “жилищен комплекс – панелна сграда” и са разположени “черните петна” на София – гетата с концентрация на ромско и бедно население.

Вторият пояс (селищни структури и селища, гравитиращи към компактният град) обхваща “огърлицата” от квартали в близост до периферията на първия пояс. Преобладава свободно застрояване с ниски гъстоти и етажност, което контрастира на урбанизираната периферия. Сегментите “юг-север” се отличават по стандарт, функции и екологични показатели. Пазарният натиск/интерес е насочен изключително на юг, където обитаването се интегрира с отдих, поради големия рекреативен потенциал. Проблемната ситуация тук е свързана с овладяване на пазарната стихия и липсваща канализация. На север картината е противоположна – лоши екологични параметри, липса на пазарен интерес/инвестиции, нисък стандарт на обитаване.

Третият пояс е зоната извън компактният град, обхващаща населените места, включени в общината, както и населени места, извън административните ѝ граници, но под активното влияние на София. В тази зона не са развити градските функции, но е съхранена природната среда. Зоната е с голям потенциал и ниска степен на оползотвореност и урбанистична активност. Преминаването на транс-европейските магистрали е радикална предпоставка за активизиране и урбанистично усвояване.

Изследванията доказват огромен теоретичен капацитет на жилищните територии. При усвояване на пределно допустимите норми (плътност, интензивност, етажност), в тях могат да се поберат още 260 000 жилища. Този капацитет не би могъл (и не би трябвало) да се усвои през следващите 20 години. Само върху територията на компактният град до 2020 г. би се усвоил до 38% от теоретичния му капацитет.

Изчислено на базата на общия наличен фонд, жилищното потребление в София е сравнимо с това в ЕС (466 жил./1000 обитатели). Към 2011 г. общият брой на жилищата в СО (607 228) е значително по-голям от този на домакинствата (459765), но високите средностатистически стойности се дължат не на високи стандарти на потребление, а на необитаваните жилища.

Доказаният в ОУП дефицит възлиза на 60 000 условни жилища. В периода 2001-2011 са настъпили няколко важни промени - броят/делът на стандартните жилища се е увеличил; броят/делът на необитаваните жилища е нараснал двойно; броят на примитивните жилища се е намалил двойно; броят на пренаселените жилища (над 2 обитатели на стая) се е увеличил до 23 900 жилища с 87 900 обитатели. Ако базата за изчисляване на жилищните дефицити се запази (само фонда от стандартни обитавани жилища), разликата между приетите стандарти и действителното потребление би била около 75 000 условни жилища.

Повечето обитатели са собственици на жилищата (около 85%), като само около 5% от тях имат висяща ипотека, но над 50% от собствениците не разполагат с достатъчни доходи за текущи разходи. Над 5000 жилища са без правен статут (предимно ромски). Съществуват множество заплахи поради намалената платежоспособност на собствениците, което налага да се търсят алтернативи за свободен избор: социално жилище срещу собствено или субсидии за обновяване и поддържане на сегашното жилище.

От анализа са систематизирани важни изводи за поведението на обитателите и собственици на жилища, за негативните фактори върху средата за обитаване, за управлението и функционирането на жилищния фонд, за жилищната политика на СО, за институционалната,

финасовата и правната рамка. Тези изводи са от основно значение за избора на зоните за въздействие със социален характер и за същността на проектите, чрез които ще се реализират идеите на ИПГВР за преодоляване недостатъците и за подобряване на средата за обитаване.

Очертаващите се приоритетни потребности на софийската жилищна система са свързани със създаване на условия за масово обновяване на многофамилните сгради в интегрирани проекти за реструктуриране на цели териториални единици, с включване на ПЧП за целесъобразни инвестиционни инициативи, генериращи печалби и работни места, с реструктуриране и възпроизводство на общинския фонд, с институционално и кадрово укрепване на сектора.

Жилищната система на София е добре запасена с “жилищни територии” и “жилища”. Капацитетът на жилищните територии по действащия ОУП надхвърля 50% от сегашния фонд и позволява изграждането на над 300 000 нови жилища. Тази цифра надхвърля трикратно прогнозата за платежоспособно търсене до 2020 г. Системата разполага и с над 140000 необитавани жилища. Не така добре стоят административната, правната и финансовата рамка. Значими действия на местно ниво не може да има, ако не се активират реформаторските действия на национално ниво.

Обобщени от анализа, основните проблеми на Софийската жилищна система са отсъствие на адекватна национална и общинска жилищна политика и администрация/институция; на система за държавно субсидиране и на кредитна система със специализирани ипотечни банки; влошаване на финансовата достъпност до жилище. В сравнение с ЕС, жилищната мобилност в София е значително по-слаба. Жилищният фонд деградира поради неадекватно управление и поддържане, в периферните комплекси се увеличава концентрацията на бедност и престъпност. Общинският жилищен фонд е символичен (2%) и трудно управляем. Повечето млади семейства и маргиналните групи нямат достъп до жилище.

Факторите за развитие, между които обществено–политически, пространствени, урбанистични, демографски, екологични, инфраструктурни, икономически и социални условия за София са сравнително добри.

9. Обществени центрове и публични пространства

Дефинирани са три периода след 1989 по отношение на политиката на СО за обществените пространства на София: 1989 – 2000 – Липса на цялостна политика по темата; 2000 – 2006 – Частични политики на СО, довели до еднократни реализации и 2007 – досега – Темата влиза в дневния ред на СО, но не е приоритетна. Основните документи на СО не разглеждат проблемите на обществените пространства и те не са сред основните ѝ приоритети. Темата се слива с теми като „Защита на културното наследство“ или „Зелена София“.

Най-активните и посещавани *градски площадни пространства* - “Славейков”, “Попа”, “Орлов мост”–“Царевец”, “Народният театър”, “Дворецът/Художествената галерия”, “Ал. Невски”, “Народно събрание”, “Св. Неделя”, “Гарибалди” са знакови за града, със своя публика и характерни дейности, но почти всички имат недостатъка на “транзитно” преминаващи пространства с активно автомобилно присъствие и произтичащи от това въздействия.

По-големите *градини и паркове*, изследвани в тази група са Борисовата градина, Градската градина, пространството около НДК, Заимовата и Княжевската градина, Южен парк – първа и втора част, Паркът на Военна Академия, Западен парк и др., някои от които са особено популярни сред населението на София, радват се на по-голяма посещаемост, особено в почивните дни. Основният проблем при тях към момента е лошата поддръжка през годините.

По-малките паркови пространства и градини, свързани с уникални обществени сгради, преобладаващо църкви, между които градината срещу СУ “Св. Климент Охридски”, Докторската градина, градината на Народната библиотека, на църквите “Св. Седмочисленици”, “Св. Георги”, “Св. София”, на Руската църква, пред Минералната баня, се

използват ежедневно от хората от съседните сгради, за почивка, за детска игра, за транзитно преминаване, както и по време на културни и религиозни празници.

Кръстовища, с потенциал да се превърнат в атрактивни публични пространства са пл. “Македония”, “Орлов мост”, площадът при паметника на В. Левски, при Руски паметник, при метростанцията до стадион “Васил Левски”, пл. “Възраждане”. За някои от тях са правени проекти и конкурси за да се промени функциите им и да се осигури повече пространство за пешеходци, но идеите са останали нереализирани.

По-главните улици с потенциал на пешеходни променадни са бул. “Витоша”, улиците “Пиротска”, “Граф Игнатиев”, “Шишман”, “Солунска”, булевардите “Цар Освободител”, “Патриарх Евтимий”, части от улиците “Левски” и “Раковски”. Те са с търговски характер, не са засегнати драстично от търговските центрове, със значителен пешеходен поток. Повечето от тях са били обект на градоустройствени конкурси, студентски и младежки пленери. Малко идеи са реализирани, предимно свързано с по-значими обекти от публичен или транспортен характер. Основните проблеми, които възникват при превръщането им в пешеходни улици са реорганизацията на движението и претоварването на уличната мрежа.

Ежедневният пешеходен трафик е по-ясно различим в ЦГЧ поради наслаждане на няколко причини за пешеходство. Картата на пешеходния трафик показва ясна мрежа с връзки между обектите или кръгови движения до няколко километра и продължителност на пешеходно движение 1-2 часа. Съществува устойчива връзка между ежедневния пешеходен трафик и уличната търговия, между пешеходния трафик и културното наследство. Той е важен фактор в оценката на качеството на живот в градовете и трябва да бъде развиван и защитаван.

Метростанциите и пешеходните подземи имат голям интензитет на преминаване на пешеходци. Наличието на търговски обекти и общинска охрана се наложи като устойчив модел за поддържане на подлезите. Метростанциите са ново явление с мощен, генериращ пешеходно движение ефект. Свързаността на градски транспорт, търговия, забавления и култура ги превръща в акценти. Положителен пример е подлезът пред Софийски университет!

В града могат да бъдат различени *паметници и места*, генериращи пешеходния трафик. Те имат емоционална и културна роля, исторически контекст и съдържание, отличават се с качества на архитектурата, с височина, обем, ширина. Тези „котви“ са задължителен елемент от идентичността на града. Тъй като градският туризъм в София е слабо развит, сградите или паметниците „котви“ присъстват слабо в туристическия PR и в рекламната стратегия и маркетинга на града. В този аспект може да се направи много с помощта на частния сектор.

Конфликтните точки на сблъсък между пешеходните потоци и автомобилния трафик определят качеството на обществените пространства. За осигуряване на спокойствие, сигурност и удобство на преминаване са нужни иновативни подходи, известни по света: по-специална настилка, нов тип „зони“ за преминаване, спиране на автомобилния трафик във всички посоки, споделени пространства и др. „Отвоюването“ на обществените пространства от автомобилите е само по себе си цел, елемент от Визията “Град на хората и за хората”.

Местата за масово събиране на хора (1000-50000) са площадите “Ал. Невски” и “Батенберг”, пред Народния Театър, стадионите „В. Левски“ и “Народна Армия”, НДК, Борисовата градина и Южния парк. Възможността за масово събиране на хора без специални мерки трябва да бъде подкрепяна и развивана. Трябва да бъдат преосмислени откритите обществени пространства, градският транспорт и пешеходните връзки, близостта на жилищни сгради, инфраструктурата и логистиката. Това ще стимулира градската активност, фестивалите и масовата култура.

През *уикендите* пешеходният поток се променя и градът се „изсипва“ в парковете. Те се превръщат в значими обществени пространства с развлекателен, социален и културен характер. Анализът на тези зони показва, че няма достатъчно места за паркиране, липсва връзка между отделните зони за безконфликтно преминаване от една в друга. Темата „свързаност“ е от голямо значение за пулсирането на пешеходния трафик. Мостът на влюбените демонстрира големия ефект от реализацията на подобни връзки.

Местата за срещи са „крайъгълни камъни“ със специфичен, емоционален характер, свързани със суб-културата, с идентификация на общности и с културната идентичност. Някои от тях затихват или изчезват, появяват се нови. Те не са били обект на защита през последните 30 години, а са не по-малко значими от паметниците на културата.

Обществените пространства имат своя дълбок, демократичен и социален характер. Провеждането на *митинги и протести* е част от нормалното функциониране на будното гражданско общество. Обществените пространства трябва да отчитат протестните шествия като фактор. Традиционните маршрути са по централните улици. Местата за събиране на хората са пред сградите на властта, както и на градските площи. Разработването на бъдещите пешеходни улици и пространства трябва да отчете необходимостта за преминаване на големи потоци хора (над 5000 души). Развитието на свързана пешеходна мрежа в центъра ще намали проблемите със затваряне на улици и спиране на движението.

Търговците в обществените пространства са основни участници, те генерират трафик, задържат хората и инициират културни събития. За разлика от моловете, където има единно управление и ясни регламенти, ситуацията по улиците е по-сложна за инициативите на търговците. В София не са известни Асоциации на търговците от търговските улици, каквато практика е позната в чужбина. Не са известни и общински мерки за насърчаване на дейности, които биха довели до създаване на „улица на занаятите“ или „улица на ресторантите“.

Качеството на градския дизайн определя усещането за комфорт и богатство на града. То се определя от качеството на озеленените площи, участието на водата, настилките и елементите на обзавеждането, информационните и декоративни елементи. Независимо от опитите на СО да внесе ред и да подобри естетическите качества откритите пространства в столицата¹⁰, все още има проблеми с настилките, водните елементи, обзавеждането, преместваемите обекти и др. Необходима е идентификация на цялата мрежа от маршрути и пространства, които да бъдат разработени с внимание и вкус. Необходими са инвестиции за висококачествени изделия и настилки, които местната индустрия може да произвежда. Нужни са програми за развитие на таланти и мотивирани кадри - дизайнери, урбанисти, ландшафтни архитекти, каквито СО, в ролята на меценат, трябва да издирва и насърчава чрез конкурси и стипендии.

През периода 2007 – 2012 г. бяха осъществени или са в процес на осъществяване някои по-значими проекти за обществени пространства в областта на дизайна на градската среда, художественото осветление, благоустройството на паркове и пешеходни пространства. Повечето проекти са обект на директно възлагане или на възлагане по метода „design&build“. Между успешните инициатива са „Шишман диша“, фестивалът „Mellow“, седмиците на дизайна, архитектурата и танца, проведени в партньорство на Столична община с частни и неправителствени организации. Този опит трябва да бъде развит като основен инструмент, тъй като дава бързи резултати, има положителен обществен отклик, инвестициите са малки, местните жители и търговци виждат промяната, а гражданите преживяват щастливи моменти.

Градските пространства, пешеходните зони и маршрути, разположени в ЦГЧ са изследвани в общия контекст на града, заедно с въздействието им върху обществения живот, социалното общуване, качеството на средата. Подобен подход е приложен за аналогични пространства от другите два типа зони, които ще играят важна роля в обновяването и развитието на зоните със социален характер и на тези с потенциал за икономическо развитие. В резултат на анализа и на оценката на факторите, влияещи върху средата и на характеристиките и състоянието на публичните пространства на гр. София може да се направи извода, че градът има огромен потенциал, който може да бъде развит именно чрез интегрирания подход.

---

¹⁰ Наредба за преместваемите обекти, за рекламните, информационни и монументално-декоративни елементи и за рекламната дейност на територията на Столична община; <http://www.sofiacouncil.bg/index.php?page=ordinance&id...>

10. Производствени зони

В София съществуват 26 производствени зони, локализирани около железопътните ареали и входно-изходните магистрали. Голяма част от тези зони са неадекватни на съвременните изисквания. Причините, освен физическото износване, липсата на поддръжка и обновяване, се дължат и на структурните промени, които индустриалният сектор преживя след 1989 г.

Развитието на модерно и високотехнологично производство е една от най-често заявяваните стратегически цели за развитие на Столицата. В *Областната стратегия за развитие на Област София 2005-2015* и в *Общинския план за развитие на Столична община 2017-2013* присъстват цели, приоритети и мерки за развитие на икономика на знанието, за изграждане на високотехнологични паркове, модерни производствени, складово-логистични и бизнес зони.

Общият устройствен план на Столична община, одобрен със Закона за устройство и застрояване на Столична община през 2006 г. и актуализиран с Решение на МС през 2009 г., също поставя цели за изграждане на конкурентноспособна икономическа структура и утвърждаване на града като регионален информационно-телекомуникационен възел. Устройствената концепция на плана предвижда три модела на бъдещо развитие и устройство:

- **Преструктуриране и функционално преотреждане** на производствени зони, в близост до ЦГЧ, където не е подходящо развитието на производство.
- **Реконструкция и модернизация** на територии, които продължават да функционират като предимно производствени зони в Северен и Югоизточен индустриални райони.
- **Развитие и изграждане** на нови производствено-складови и логистични зони в периферията на града, по околоръстния ринг и на входно-изходните магистрали.

В компактния град са обособени 3 индустриални района, няколко подрайона и териториални групи от предприятия. Ясно обособените райони са Северен, с около 25% негоден сграден фонд, и Югоизточен, значителна част от който е за реконструкция. Третият район е система от индустриални подрайони и жилищни образувания (Западен индустриално-жилищен район). В него са предвидени високотехнологични производства и услуги. В компактния град са разположени и дисперсни индустриални подрайони Средец, Витоша, Изгрев, Югозапад и Бояна, добре обслужени инфраструктурно, разположени на главни градски артерии, подходящи за развитие на търговия и бизнес, обществено обслужване и обитаване. Част от предприятията не функционират, а най-ценният им актив е земята.

Производствените зони и структури в околградския район обхващат МСП, складове, бази на транспорта, на строителството и производствени комплекси по протежение на главните магистрали. Специално място в производствения комплекс на столицата заема МК „Кремиковци“. След мащабни инвестиции за рекултивация на почвите в и около комбината, територията на "Кремиковци" ще бъде огромен резерв за развитието на високотехнологични производства, складово-логистични бази, бизнес, търговия, евентуално и обитаване.

Заявените в стратегическите документи цели за развитие на високотехнологични дейности и базирана на знанието икономика не се реализират на практика. В София няма функциониращ технопарк или бизнес инкубатор, който да стимулира развитието на технологични фирми и да подпомага връзките между бизнеса, науката и иновациите. Аналогични са изводите за модернизиранието на материално-техническата база и за преструктурирането на остарели производствени зони. Наличните примери са резултат на инициативи на частния сектор, а не на целенасочена политика и инициатива на общината.

Проектите за преструктуриране и обновяване на стари производствени зони са изключително модерна европейска практика в съзвучие с целите на „зелената икономика“, „зелените градове“ и т.н. Обновяването на производствените зони ще доведе до по-модерна инфраструктура, по-висока енергийна ефективност, ще намали потреблението на ресурси и ще подобри конкурентоспособността на производството. От друга страна, неефективно

използваните стари промишлени зони (железопътни ареали, военни терени и др.) са огромен териториален резерв за развитие на други градски функции.

Използвайки възможностите на Структурните фондове на ЕС през следващия програмен период 2014–2020 г., както и възможностите на новите финансови инструменти от типа JESSICA (чрез Фондовете за градско развитие), Столична община може и трябва да реализира поне по един от следните видове проекти, свързани с производствените територии:

- **Изграждане на високотехнологичен парк** с възможни локализации Военен терен с отпаднала необходимост на 4-ти km, терена на БАН в производствена зона Искър-Юг или територията, предвидена по ОУП в землището на с.Лозен.
- **Обновяване на съществуващи производствени зони с потенциал за развитие** и възможни локализации Северен индустриален район (производствени зони Илиянци-Запад и/или Изток, Военна рампа-Запад и/или Изток); Югоизточен индустриален район (производствени зони Хр. Ботев–Слатина, Искър-Север, Искър-Юг);
- **Преструктуриране на производствени зони и терени с отпаднала необходимост** с възможни локализации: Задгаров подрайон, Производствени зони Захарна фабрика и Орион, Производствена зона Средец или Производствена зона Витоша и др.

Анализът на развитието на производствените зони, на проблемите и перспективите за обновяването им е от важно значение за избора на такъв тип зона за въздействие в ИПГВР, която ще съвмести проекти, свързани с иновациите и съвременните технологии и ще има значителна добавена стойност при реализирането на проектите.

11. Комуникационно-транспортна инфраструктура

Комуникационно-транспортната система на София обхваща всички видове транспорт - автомобилен, железопътен, въздушен, масов обществен транспорт (автобуси, трамвай, тролей, метро), таксиметров транспорт (маршрутни таксите и таксите), пътната и уличната мрежа със съоръженията за обслужване, местата за паркиране и гариране и съоръженията за регулиране. Транспортната инфраструктура включва 8 жп гари, метро, модерна автогара, международно летище, системи за МОПТ, за пешеходно и велосипедно движение.

Автомобилният транспорт пресичащ територията на София разпределя движението към три международни коридора: 4, 8 и 10 и към страната чрез главните връзки север-изток - АМ „Хемус“, югоизток-изток - АМ „Тракия“, запад-югозапад - АМ „Люлин“, югозапад – Е 80 (I-8), север – път II-16, юг – път Е 770 (I-6). Това се осъществява чрез СОП (път II-18).

Железопътният транспорт на столицата е в 4 направления – към турската граница през Пловдив чрез Първа главна железопътна линия, към Варна, през подбалканските котловини към черноморските пристанища и към Гърция, Македония и Сърбия. ЖП линията Нови Искър-Мездра е част от 7-ма главна линия за Северна България и Румъния с постоянен интензивен трафик. ЖП инфраструктурата на възела при гр.София включва гари, междугария, депа, бази, индустриални клонове и разтоварища. Линейната инфраструктура в града и около него е образувана от 39 междугария. Общата дължина на железопътните линии е 249 km. Гарите, формиращи Софийския ЖП възел са 27 броя. Пътническият трафик се диференцира на вътрешноградски, крайградски, далечни и международни превози. Вътрешноградските превози са незначителни - около 10 000 пътници дневно.

Въздушният транспорт в София се обслужва от най-голямото летище в страната, с полети до Европа, Азия и Африка, разположено на около 10 km от ЦГЧ. Пътникооборотът през последното десетилетие е с ръст от 5-8% до около 3 млн. пътника годишно през 2010 г. Летището функционира от 1937 година. Терминал 1 е построен преди Втората световна война и последно реконструиран през 2000 г. Терминал 2 е в експлоатация от края на 2006 г., има паркинг с 800 места. В отделна сграда е разположен специален правителствен терминал.

Автобусният транспорт е основен за столицата и функционира от 1935 г. Годишно пътническите пътувания са 260 млн, сравнено с пътуванията с трамвай е 2 пъти повече, 4 пъти повече с тролей и 10 пъти повече с метро. Маршрутите са в минимални граници, понякога се дублират с тролейбуси, част от тях подлежи на закриване. Съществуват 94 бр. линии, от които 45 градски с дължина на маршрутите 2359.40 km (от които градски 1017.40), със средно разстояние между спирките 625 m, средна експлоатационна скорост 19.4 km/час и дължина на автобусната мрежа 1 289 km. (по данни от 2009 г.).

Трамвайният транспорт в София е с начало 14 януари 1901 г. Използват се теснолинейни и нормални линии, като преобладават първите. Броят на линиите е 15, дължината на маршрутите двупосочно е 280.62 km, средното междуспирково разстояние 450 m, средната експлоатационна скорост 12.7 km/час и дължината на трамвайната мрежа 152 km. Трамвайният транспорт има частични модернизации по някои от новите маршрути, но не са въведени модерните системи за управление.

Тролейбусният транспорт е открит в София през 1941 г. с маршрут Горнобански път-Горна баня. В настоящия момент той обслужва над 60 млн. пътника годишно с 9 бр. линии, с дължина на маршрутите двупосочно 194.48 km, средно междуспирково разстояние 470 m, средна експлоатационна скорост 14.4 km/час и дължина на тролейната мрежа 112 km.

Метрото е транспорт, единствено развит в София, в експлоатация от 28 януари 1998 г. Има една линия, с обща дължина на маршрутите двупосочно 31.1 km, средно междуспирково разстояние 1.37 km и средна експлоатационна скорост 38.84 km/час. Проектната дължина на мрежата е 65 km. Метрото е допълнение към трамвайните, тролейбусните и автобусни линии. Възможностите да се пътува до метро станциите и оттам да се разпределя пътническият поток в града са малко. В големите жилищни комплекси не се използва достатъчно довеждащ транспорт (велопалеи, велотерминали, вътрешни тролейбусни и автобусни линии). В 2012 г. то обслужва 11% от пътуващите, през 2020 г. се очаква да се достигнат 24%.

В сравнение 2002 г. и 2010 г. се наблюдава спад на използването на масовия градски транспорт и ръст на метро транспорта – при автобусния с 22%, трамвайния – с 23%, тролейния със 7% и при метрото - ръст с 318%.

Таксиметровият транспорт обхваща две групи - маршрутни таксите и таксиметров транспорт. Маршрутните таксите са допълнение на обществения градски транспорт с 40 линии, които превозват около 43 000 пътника на ден, като за година се ползват от 11 млн пътника. Този транспорт създава проблеми в движението и безопасността. Таксиметровият транспорт е с 6 000 лицензирани таксите от 24 компании Към момента има 21 стоянки в Централна зона и 37 стоянки в Зона 1-ва с общо 375 броя паркоместа.

Пешеходното движение се осъществява по наличната улична мрежа - по тротоарите (и често по пътните платна), по пешеходни алеи в парковете, места за отдих и развлечение; в обособени пешеходни зони, организирани специално или чрез забрана на автомобилното движение. То е затруднено или блокирано, поради разположените заведения, магазини, паркирани автомобили, намаления габарит на тротоарите и лошото състояние на настилките, неправилното ситуиране на спирките, лошата осветеност и безопасност.

Развитието на *велосипедните трасета* в София започна през последните 10 години. В повечето случаи те са пренебрегнати при развитието на транспортната инфраструктура, за сметка на приоритетно разрастващата се автомобилна инфраструктура. До 2011 г. са изпълнени трасетата по бул. „Цар Борис III“, в Южен парк, в комплексите „Люлин“ и „Младост“, както и в отделни участъци в ЦГЧ.

Общата дължина на веломережата на гр.София в строителни граници е 255 km, от които изградена 27,200 km и с инвестиционна готовност 42,900 km. Системата от велопаркинги обхваща местата при изградените велотрасета. Необходимо е изготвянето на информационна карта, на която освен веломаршрутите да са обозначени велопаркингите и обществените велостанции, вкл. и тези, изградени от частни инвеститори при търговски обекти.

Пътническите въжени линии, осъществяващи достъп до планината Витоша също са в недобро състояние. Спряна е ПВЛ Княжево-Копитото. Ако се изключат линиите в района на х. „Алеко“, столичният град се обслужва от две линии – двуетапна двуседалкова въжена линия “Драгалевци–Бай Кръстьо–Голи връх” с обща дължина 3475 m, преодоляваща денивелация от 893 m с капацитет, съответно 300 и 600 души на час и кабинковия лифт “Симеоново–хижа “Алеко”, преодоляващ денивелация от 1076 m, дължина 6270 m, с капацитет 1500 души/час. През последните години управлението на въжените линии е предоставено на фирми, които не са в състояние да ги експлоатират, не ги пускат в движение и затрудняват свободния достъп до планината. Той се реализира с автомобилния транспорт и независимо от административните ограничения, през почивните дни има големи задръствания. Проблем е паркирането до станциите на ПВЛ и около туристическите обекти.

На територията на СО е разположена *уличната мрежа* на града, Европейските транспортни коридори, автомагистрала, пътищата на РПМ и общинските пътища. Уличната мрежа в града е с обща дължина около 3 400 km. *Първостепенната улична мрежа* е с обща плътност 2,53 km/km² при дължина на ПУМ 428 km и площ 167 km². За ЦГЧ плътността е 4,63 km/km². Необходимо е да се увеличи общата плътност за селищната територия чрез доуплътняване на ПУМ. Структурата ѝ е кръгово-радиална. *Второстепенната улична мрежа* е с ортогонална структура. Част от платното за движение се използва и за паркиране.

Експлоатационното състояние на уличната мрежа не е добро. В новите жилищни територии темпът за изграждане на уличните трасета е изоставащ или блокиран. Това затормозява провеждането на транспортните потоци и пречи за нормалното функциониране на средата. Състоянието на настилките е недобро, липсват уширения при кръстовищата, в активните ленти за движение се наблюдава безразборно паркиране, а това намалява допълнително пропускателната способност на ПУМ.

Паркирането се извършва преди всички по уличните платна. Специално построени паркинги има при новостроящите се обществени търговски центрове, които са предимно частни. Съществуващите паркинги в жилищните комплекси, оразмерени съгласно нормативите от периода 1960-1980 г. за 250 места на 1000 жители, не удовлетворяват потребностите, поради преуплътняване на комплексите и увеличаване броя на автомобилите.

Паркирането в ЦГЧ е с голямо търсене. Тя привлича по-големи количества трафик, поради съсредоточаването на големи офиси и административни служби. От 10.05.1989 г. е въведена “Синя зона” с 4000 паркоместа в 35 улици и няколко площада в центъра. Броят на паркоместата сега възлиза на 10730, обхващайки улично паркиране, паркиране на площади, както и паркоместа, собственост на Общината. Общият обхват на “Синята зона” се разполага върху 150 улици и зони в центъра на града.

Решаването на проблема за паркирането и гарирането трябва да се търси чрез изграждане на подземни паркинги, използване на вътрешно-кварталните пространства, забрана за използването на съществуващите гаражи за други дейности, изграждане на буфер-паркинги в периферията в близост до МОПТ и метрото и увеличаване на площта на терените за паркиране, общинска собственост, с въведен режим “синя зона”.

Обобщените изводи от състоянието на уличната мрежа при кръстовищата показват лошо състояние на настилките при над 30% от случаите, лоша видимост, сфетофарни секции с лоша разпознаваемост на сигнала, липса на знаци за престрояване и на комплексна сигнализация в 87% от случаите. Липсват улеснения и секции за велосипедисти и пешеходци.

В София има 350 светофарни уредби на кръстовища и пешеходни пътеки, управлявани от съвременни микропроцесорни контролери, а на 337 броя от тях сфетофарните секции са с енергоспестяващи светодиодни модули, които осигуряват добра видимост при всякакви метеорологични условия. Те са с висока надеждност и дълъг експлоатационен срок. В *Система за дистанционен контрол* и управление на светофарните уредби са включени 150 кръстовища с безжична връзка за следене на светофарите в реално време. *Системата за*

видеонаблюдение към Центъра за управление на движението обхваща 10 кръстовища със 120 видеокамери, разположени по бул. "Александър Дондуков", бул. "Сливница" и Цариградско шосе. Светофарните уредби нямат транспортни детектори, свързани към интелигентна система за управление на трафика. Системата за организация на движението е ниско ефективна и трябва да бъде осъвременена за да осигурява по-големи пропускателни възможности в зависимост от натоварванията.

В София има шест действащи автогари за обслужване на различни направления на автобусния транспорт за страната и чужбина. Натоварването (брой автобуси за денонощие) към момента е най-голямо на Централна автогара с 579 бр. към всички посоки, следвана от автогара „Овча купел“ със 140 бр. линии и „Сердика“ с общо 109 бр. линии. Основен проблем е липсата на паркинги за посрещачи/изпращачи и таксиметров транспорт. Платеният режим на паркиране в частните паркинги не е съобразен с целта на потребителите. Бъдещото развитие е насочено към обвързване на различните видове транспорт в интермодални терминали.

Съгласно приетия от МС на Р.България Технико-икономически доклад за метрото и одобрения ОУП на столицата, Генералната схема за развитие на линиите му трябва да бъде с три диаметъра с разклонения в периферията, с обща дължина 65 km, 63 метростанции, и в крайния етап на реализация да превозва над 1,2 млн. пътника дневно. Вследствие нарастването на населението на града, както и периферното придвиждане от други населени места към София се поражда необходимостта от създаване на интермодални терминали.

Основните проблеми в използването на *ж.п. възел София*, който е съвкупност от спирки и гари на територията на гр. София са породени от съсредоточаване на целия пътнически трафик на Централна гара и от изчерпване на пропускателната способност на коловозите. Липсват модерни терминали. Броят на ЖП гарите за града е 15, но връзките им с останалия транспорт е ограничен. Относителният дял на транзита на товари, преминаващ през град София нараства до 20%, докато самият град осигурява на железницата само 3-4% от него. С оглед на перспективите за изграждане на високоскоростни ЖП-превози в ОУП на гр. София е резервирано трасе за бъдещо преминаване на скоростен влак (до 160 km/ч.).

Степента на моторизация (брой МПС на 1000 жители) бележи значителен ръст. В края на 1988 г. в района на София са били регистрирани общо 250 000 коли. Към 2010 г. моторизацията се е увеличила двойно и е достигнала 500 автомобили на 1000 жители. Съществуват големи разлики в скоростите за движение между различните класове улици, поради голямата натовареност и задръстванията. Средната скорост на движение по бул. „България“ е 20 km/ч.

От разгледаните видове транспорт преобладаващ е общественият транспорт, който през последните 10 години се е намалил с около 15%, а ролята на личните автомобили се е увеличила. Ходенето пеша остава с постоянен дял - 10%, а делът на велосипедното движение е незначителен, поради липсата на традиционна култура и на безопасна инфраструктурна среда. Средната продължителност на времето за пътуване в минути за 10 години е нараснала с 3.4 мин за ползващите обществения транспорт и с 6.1 мин за ползващите автомобили.

Входящото, изходящото и транзитното движение на град София на петте главни вход-изхода на града извън рамките на Околовръстния път е с най-голямо натоварване към трите автомагистрала. Най-натоварена е южната дъга на СОП. Товарният транзит е висок и варира в границите на 20-42% от товарното движение, с висок процент на TIR транзита - 40-70%.

Пътно-транспортните произшествия в България са 2 пъти по-високи от най-добре представящия се член на ЕС и с 10-12% по-високи от средното за общността. Над 70% от тежките ПТП са в населените места, 96.3% от тях са на кръстовища, тунели, пешеходни пътеки. Пътно-транспортните произшествия в София нарастват спрямо общия им брой за София с около 0.3% за София-град и 0.2% за София-област в периода 2009–2012 г. Голяма част от ПТП с фатален край са на пешеходци. Средно броят на загиналите пешеходци за 2010 г. е 22.4% за страната, за гр. София е двойно по-голям - т.е 39% за София град и по-малко в

София област - 9.8%. Спрямо общия брой на убитите водачи в населените места 26.4% са в гр. София. Тези данни сочат, че в голяма част от територията на София няма условия за равнопоставено ползване на пътната мрежа от всички участници в движението. Създаването на рискови ситуации е съвкупност от културата на водачите и безопасната улична мрежа.

Глобалните проблеми за комуникационно-транспортната инфраструктура при преминаването през град София се пораждат от потребители извън града, които използват наличната и създаващата се улична мрежа на града. Решаването на тези проблеми ще стане чрез доизграждане на транспортните коридори и на стабилизирани обходни трасета. *Локалните проблеми за комуникационно-транспортната инфраструктура* се пораждат от града, поради което е необходимо да се доизградят и модернизират основните трасета на ПУМ и да се използват средствата за устойчива пътна безопасност като функционалност, хомогенност, предсказуемост, толерантност и правилна преценка. Необходимо е също спешно въвеждане на интелигентна система за управление на трафика. Разгръщане на политиката за интелигентна мобилност с възможности за използване на алтернативен транспорт, повишаване на културата на участниците в движението, подобряване на достъпността и ефективното използване на възможностите за придвижване, паркиране и гариране са в основата на проучванията на зоните за въздействие.

12. Инженерно-техническа инфраструктура

Целите на Столична община за развитие на инженерно-техническата инфраструктура са формулирани ясно в Общинския план за развитие, като към основната цел за всяка система на инженерно-техническата инфраструктура са набелязани и специфични цели с функционална и с устройствена насоченост. Първите имат връзка с формулираната основна цел за усъвършенстване и подобряване на обслужването и осигуряват функционирането на всяка от системите. Целите с устройствена насоченост (имащи пряка връзка с ИПГВР), се постигат по-трудно по обективни причини и се оставят на втори план. Такива са въпросите за необходимостта от нови градски терени за площадки за различни съоръжения и уреждане на собствеността върху тях или изграждане на локални мрежи за топлоснабдяване в урбанизираните територии на СО, осигуряване и запазване на необходимите сервитути.

Гр. София е с изградена водопроводна система. 100 % от населението получава вода с качества, съгласно изискванията на нормативната уредба. Язовир “Искър” (80%) и язовир “Бели Искър” (20%) са основните източници на питейна вода на гр.София. Промисленото водоснабдяване се обезпечават от Панчаревското езеро, изпълнено като долен изравнител на ВЕЦ “Кокаляне”. Необходими са мерки за неговото почистване. Допълнително се ползват води от язовир “Огняново”, баластриерите в поречието на р. Искър, сондажи, шахтови кладенци и кариерни езера. Язовир “Огняново” е отреден за стопанисване от МК “Кремиковци” при комплексно използване на водите.

На територията на СО са разположени хидромелиоративни съоръженията, които са държавна собственост, експлоатирани от “Напоителни системи ЕАД София-клон”, които са в много лошо състояние.

Довеждащите водопроводи от източниците до пречиствателните станции и от пречиствателните станции до резервоарите са цялостно изградени: Рилски водопровод, Деривация “Пасарел–Панчарево”, Водопровод “Искър”.

В експлоатация са четири ПСПВ - “Панчарево”, “Бистрица”, „Пасарел” и „Мала Църква”, които са в добро състояние: Към водоснабдителна мрежа на гр. София са изградени 3 основни помпени станции, но и трите не са в добро състояние. За водоснабдяването на Столицата са изградени 15 главни резервоара със застроен обем около 331000 m³. Резервоарите “Под Симеоново”, “Красно село” и “Под Бояна” (със застроен обем 70500 m³) не са въведени в експлоатация. София не се нуждае от нови главни резервоари. Съществува диспропорция между изграден обем резервоари и обслужвано население. Необходими са нови локални

резервоари в южната част за Горубляне и т. нар. „Подвитошка яка”. Магистралните водопроводи, изградени през 70-80 години на миналия век се нуждаят от реконструкция.

В момента са въведени в експлоатационен режим два енергогасителя за намаляване напора във водопроводната мрежа и производство на електроенергия. Предвижда се изграждане на 8 МВЕЦ, работещи на подчинен на водоснабдяването режим.

Водопроводната мрежа в ЦГЧ е силно амортизирана и се нуждае от реконструкция. През последните 20 години се изгради нова водопроводна мрежа основно в южните територии поради засиления инвеститорски интерес. Със свиването на строителния бизнес се прекрати практиката частни инвеститори да изграждат и реконструират водопроводната мрежа и да я предават безвъзмездно на СО. От 2009 до 2011 г., с финансиране по ИСПА и ОПОС са изградени около 28 km водопроводи. Значително са увеличени и преките инвестиции във водопроводната мрежата от „Софийска вода” АД, но загубите на вода остават над 60%.

Общата дължина на мрежата за условно чиста вода е около 40 km. Чрез нея се доставя вода за технологични нужди в промишлените зони. Водопроводите за условно чиста вода е в добро състояние, но в дългосрочен план ще е необходима реконструкция.

Наличните водоизточници ще осигуряват водоснабдяването на гр. София и околградската зона в следващите 20 - 25 години. От каскадата Белмекен - Сестримо, при сухи години, могат да се прехвърлят допълнителни водни количества от Маришкия басейн, а по деривацията “Скакавица - Джерман” - само по време на пролетното пълноводие. Съществуват резерви за допълнителни количества за питейно водоснабдяване от р. Батулийска, подземни води и Струмски води, за което трябва да се направи актуално технико-икономическо проучване.

Три основни резервоара не са въведени в експлоатация, което затруднява водоснабдяването на Малинова долина, Витоша – ВЕЦ Симеоново, Кръстова вада, Манастирски ливади. Необходимо е да се презонира водоснабдителната система на града и да се изградят проектни водопроводни връзки между основните резервоари. За селищата, южно на Околовръстния път, е необходимо да се построят резервоари, с цел изграждане на денонощни изравнители и прекъсване на големия напор.

Основен проблем е финансирането. Средствата, които се отпускат по ОПОС са за изграждане на канализационна мрежа и реконструкция само на водопроводи по трасетата на каналите. Необходимо е СО и концесионерът „Софийска вода” да изготвят реални краткосрочни и средносрочни програми, за оптимално използване на средствата от бизнес плана на оператора и допустимите разходи по ОПОС. Осигуряването на проектни трасета и терени за магистрални водопроводи, резервоари, помпени станции и други съоръженията трябва да бъде основен приоритет при изготвяне на подробните устройствени планове.

Гр. София е с частично изградена канализационна система, която обслужва около 70% от населението. ГПСОВ “Кубратово” е основен приемник на отпадъчните води от града, която през 2007 г. достига 76% от проектния си капацитет. През последната година той е увеличен при реализация на „Интегриран проект за водния сектор на гр. София”, по програма ИСПА. Канализационната система на гр. София е смесена с петкратно разреждане на отпадъчните води. Строителството ѝ започва през 1897 г. Обособени са 11 главни канализационни колектора. Трасетата им са покрай бреговете на реките, протичащи през града. Те осигуряват гравитачно отвеждане на отпадъчните води от компактният град и крайградските територии до ГПСОВ “Кубратово”. С разрастването на отводняваните територии и повишаване обезпечеността на системата, съществуващите колектори са дублирани. Трасетата на дубльорите са в непосредствена близост до съществуващите канали или по съседни улици.

Не са изградени участъци от главните колектори и подколектори, което е една от основните причини за лошото благоустрояване от големи части от града: Драгалевци, Киноцентъра, Бояна, Витоша-ВЕЦ Симеоново, Кръстова вада, Манастирски ливади, Гърдова глава, Княжево, Карпузица, Факултета, Модерно предградие, м. Сливница, Бенковски, Требич, Абдовица, Миленков, Враждебна и др. Не са изградени отливни канали на част от преливните

шахти по Десния Качачки колектор, Десния Слатински колектор и Водещ Колектор №2. Това затруднява работата на ПСОВ и е причина за препълване на участъци от мрежата при интензивни дъждове. В рамките на града е изградена една канализационна помпена станция в кв. Бенковски.

Доизграждането на главните канализационни колектори и подколектори е условие за развитие на големи територии от София, поради което през 2000 година СО стартира мащабен проект за тяхното строителство. Към проект "Воден сектор на град София" през 2011 г. са изградени участъци от пет главни колектора и подколектори. Предстои изграждане на Дубльор на Ляв Владайски колектор от кв. "Бенковски" до ул. "Г.С. Раковски", финансиран по ОПОС.

Техническото състояние на канализационната мрежа е сравнително добро, в ЦГЧ е с малка проводимост и подлежи на реконструкция. След 1998 г. частично се реконструира мрежата в центъра във връзка със строителството на Метрополитена и на транспортни обекти.

През последните 5 години СО разработи проекти за доизграждане на канализационната мрежа в Суходол, Горна баня, Манастирски ливади–изток, Кръстова вада–изток, Гърдова глава, м. Сливница. Анализът на канализационната система показва, че основният проблем е липсата на канализация в големи части от града, въпреки значителната финансова помощ от ЕС.

ГПСОВ „Кубратово“ позволява поемането на допълнителни количества отпадъчни води и задоволява нуждите на София. Новоизградените канализационни колектори по проекта "Воден сектор на град София" са предпоставка за ускорено изграждане на канализационната мрежа на Карпузица, Манастирски ливади, частично на Кръстова вада. Необходимо е да продължи доизграждане на главните канализационни колектори, както и на подколекторите. Осигуряването на необходимите трасета и площи трябва да е приоритет още при устройственото планиране и да се съчетае с приоритетите на транспортната инфраструктура.

Откритите водни течения трябва да станат неразделна част от Националната програма за опазване на околната среда и да се разглеждат като елемент от инженерното стопанство на общината.

Основен източник за електроснабдяване на гр. София е електроенергийната система на страната посредством системните подстанции 400/110 kV и 220/110 kV от преносната система, както и понижаващите подстанции 110/СрН. По този начин се покрива около 85% от максималния товар на града. На територията на града функционират две топлофикационни електрически централи с комбинирано производство - ТФЕЦ "София" и "София изток", работещи основно през отоплителния сезон, както и няколко малки ВЕЦ.

Електроснабдителната система на София се обособява от мрежата 110 kV заедно с разпределителните подстанции 110 kV/СрН, разпределителните мрежи средно и ниско напрежение на територията на града и двете топлофикационни централи. Захранващите подстанции 400(220)/110 kV са свързващите звена с останалата част от електроенергийната система на страната. Преносната мрежа е оформена като пръстен от двойни електропроводи 220 kV и няколко електропровода 400 kV, свързващи системните подстанции.

Мрежата 110 kV работи в паралел с мрежите 400 и 220 kV, следва класическата структура на електроснабдяване на големи градове и опасва града. Към основния пръстен от електропроводи 110 kV са присъединени уредбите 110 kV на системните п/ст 400(220)/110 kV, топлофикационните централи и разпределителните подстанции 110 kV/СрН. Диаметрално на пръстена са прокарани напречни електропроводни връзки, изпълнени частично с кабелни линии, към които са присъединени разпределителни подстанции 110 kV/СрН. В ЦГЧ мрежата 110 kV включва 4 кабелни диаметъра. В периферията на града и в околния му район мрежата 110 kV е изпълнена с въздушни линии. На места те навлизат дълбоко в града през озеленени площи или по широки булеварди със зелена ивица.

Изградената електроснабдителната система има значително по-голям капацитет, отколкото реализираното през последните години потребление на енергия и максимални товари в града. Някои проблемни пунктове в мрежата 110 kV своевременно трябва да се отстранят, за да се

обезпечи сигурност на електрозахранването при постепенното нарастване на електрическите товари. Необходимо е поддържане и рехабилитация на мрежите и съоръженията. Един от основните проблеми е необходимостта от нови терени за подстанции и за електропроводи.

Централизираното топлоснабдяване на гр. София се реализира от "Топлофикация София" ЕАД, като територията в границите на лицензирания район включва цялата градска част с изключение на кварталите и местностите "Орландовци", "Малашевци", "Манастирски ливади", "Мирчо Драганов", "Витоша", "Малинова долина", "Средорек" и Герена. В тази територия попадат и промишлените зони към ТЕЦ "София" и "Гара Искър".

Топлоизточниците са съсредоточени в четири централи, обслужващи четири топлоснабдителни района – „София“, „София Изток“, „Земляне“ и „Люлин“. Топлопреносната мрежа е двуръбна и се управлява чрез промяна на температурата на топлоносителя в зависимост от климатичните условия. Основната част от мрежата е изградена до 90-те години на XX век по остарели и отдавна отречени технологии, при ниско качество на строителството. Общата дължина на топлопреносната мрежа е 968 km. Около три четвърти от нея е положена в непроходими канали, без възможност за профилактика. По проекта за рехабилитация на топлофикационната система топлопроводите постепенно се подменят с изолирани тръби, но е необходимо процесът да се ускори. Продължава модернизацията и автоматизацията на абонатните станции в жилищните сгради, която се очаква да приключи през 2012 г.

Топлофикационната инфраструктура, след адекватна рехабилитация и модернизация, гарантира надеждното топлоснабдяване при най-ниски разходи за обществото. Разполагаемата топлинна мощност по топлоизточници е с около 1/3 по-висока от мощността на присъединените топлинни товари, т.е. топлоизточниците притежават необходимия капацитет, за да обслужват отопляваните обекти. Газопроводите до централите и резервоарните стопанства имат капацитет за по-голямо производство на топлинна и електрическа енергия.

Проблемите във функционирането и развитието на топлоснабдителната система на София са много и дълготрайни и обхващат три етапа - производство, пренос и потребление на топлоенергия. Устойчивата тенденция към намаляване на потреблението е резултат от отказ на абонати, поради нарастването на цените на топлинната енергия, и рязко намаляване на промишленото потребление в резултат на спрени, приватизирани и модернизирани предприятия и намаляване на производствените им програми. Незавидното състояние на топлофикационната система е резултат от подценяване на рехабилитацията и модернизацията.

Газоснабдяването на гр. София и района около него се осъществява чрез отклонения от двата клона на газопреносния пръстен на страната. Към всяко отклонение са изградени газоразпределителни станции (ГРС), в които се извършва редуцирането на високото налягане (55 bar) от преносния газопровод до налягане 6 bar, 10 bar, 12 bar и 16 bar. Дължината на изградената газоразпределителна мрежа, собственост на "Софиягаз" АД е около 421 km. Основните съоръжения на газоразпределителната мрежа са газоразпределителните пунктове, които захранват квартали "Обеля", жк "Обеля-1" и "Обеля-2", кв. "Модерно предградие" и жк "Захарна фабрика", с. Казичене и с. Кривина, Летище "София", жк „Младост 4“ и Бизнес парка, кварталите в подножието на Витоша и др. Основната газоразпределителна мрежа с максимално работно налягане 4 bar се състои от един или няколко основни пръстена за осигуряване на надеждност на газоподаването. Разпределителните газопроводи имат капацитет за захранване на различни промишлени обекти, а градската мрежа за газификация на битови и обществени потребители се развива изпреварващо. За нетоплофицираните райони се предвижда газификация на 60% от съществуващите и 80% от планираните за строителство сгради, а в районите с централно топлоснабдяване се предвижда газификация на 40% от съществуващите и 50% от очакваните за строителство сгради.

Проблемите при развитие на газоразпределителните мрежи имат предимно технологичен характер, а факторите на влияние са комплексни. Предимствата на природния газ ще го налагат все повече като предпочитан енергиен източник за битова газификация, предвид

изоставането на страната в сравнение с европейските страни. Ценовата политика на държавата ще играе голяма роля при регулиране на избора за отопление и развитие на съответните енергоснабдителни системи.

Обобщаващата оценка на енергоснабдителните системи - електро, топло и газоснабдяване е за добра изграденост и резерви в някои случаи, но и с необходимост от поддържане и доизграждане с оглед перспективното развитие на града, с усъвършенстване и оптимизиране на функциите.

Телефонната мрежа е основен компонент на информационно-комуникационната инфраструктура. През 2006 г. приключи последният етап на подмяна на аналоговите мощности в гр. София с цифрови. За намаляване на дължината на абонатната линия, през последните години се дава предимство на изнесените цифрови капацитети в близост до потребителите. С демонтирането на аналоговите централи и превключването на всички абонати към цифрови централи се премина към единна 7-цифрена номерация (десет милионна система), с капацитет от 8 млн поста. След либерализацията на гласовата телефония капацитети от останалите милионни групи могат да бъдат предоставени на лицензирани алтернативни оператори. Те вероятно ще използват ново поколение пакетно-базирани мултисервизни мрежи на базата на оптически пренос, което ще стимулира конкуренцията и ще се отрази позитивно върху цените и качеството на услугите. Така новите алтернативни оператори могат да изиграят важна роля в изграждането на перспективната ИКИ в гр. София.

Съединителната мрежа между централите е изградена чрез медни и оптични кабели. Цифровизацията на телефонната мрежа наложи подмяната на медните кабели изцяло с оптични. Съществуващата оптична мрежа е изградена от кабели с капацитет от 12 до 96 оптически влакна. Обхватът на съединителната мрежа се разширява с връзки към лицензирани оператори на мобилни мрежи и на мрежи за пренасяне на данни. Оптичната мрежа, в обхвата на нейната топология, представлява една добра база за бъдещо развитие. Чрез нова технология – мултиплексиране по дължината на вълната, капацитетът на всяко влакно може да бъде увеличен многократно.

Мрежата за абонатен достъп е изградена на базата на медни, коаксиални и оптични кабели, както и на безжичен достъп. При първите проблемите са свързани с лошото техническо състояние на третичната мрежа и със съществуващите зони с ограничен достъп.

Каналната телефонна мрежа се изгражда от телекомуникационните оператори при окабеляване на новите сгради и квартали. В София каналните мрежи са изградени от пет телекомуникационни оператора, но най-мощна е тази на БТК. Не е за подценяване и каналната мрежа на „Улично осветление“. Макар и трудно проходима тя е добра алтернатива за изтегляне на телекомуникационни кабели. Каналната мрежа на БТК в София е с обща дължина над 1000 km и с над 30000 кабелни шахти. Предвид факта, че тази мрежа в голямата си част беше основно разширена и модернизирана, тя ще осигурява основната преносна среда в София. Основен проблем е охраната и опазването ѝ от кражби. Проблематичен е и контролът на достъпа при общинските колектори. Преминаването от медни на оптични трасета ще реши въпроса с кражбите, тъй като оптичните кабели са с ниска цена и нямат вторичен пазар. Друг проблем са т.н. ”простори”, които висят между сградите, прокарани безразборно главно от малки кабелни оператори, в разрез с нормативите изисквания.

Действащите доставчици на *КТВС* вече предлагат не само кабелна телевизия, но и Интернет и телефон или услуга „трипълплей“. Броят на потребителите е около 450 000 домакинства. Осигурява се приемането на 68 до 140 телевизионни програми, цифрови програми и HDTV. Голямо разпространение добива и цифровата сателитна телевизия.

Към настоящия момент територията на Столична община се покрива от *клетъчните мрежи на трима лицензирани мобилни оператори*. Мрежите и на трите са цифрови по стандарт UMTS-3G трето поколение, използващи честота 2100 MHz, докато обикновените 2G мрежи работеха на 900/1800MHz/GSM/. С новите 3G телефони се получава достъп до нови услуги и

се постигнат високи скорости за пренос на данни. Мобилната технология изисква обширна мрежа от базови станции, които служат за пренос на информация посредством радиочестотни/микровълнови сигнали. Няма доказателства за вредни ефекти от радиочестотните полета около антените и базовите станции. Експозицията от базовите станции и безжичните технологии на публично достъпни места (включително училища и болници), обикновено е по-ниска в сравнение с международните стандарти. През следващите 2-3 години базовите станции ще бъдат захранвани с оптика и преносът между тях ще е по оптична среда, което ще намали електромагнитните полета.

Тенденцията с развитието на информационно комуникационната инфраструктура е броят на мобилните абонати непрекъснато да се увеличава и надминава тези на фиксираната телефония. Броят на мобилните абонати за територията на Столична община не може да бъде определен точно, но по обобщена преценка той е съизмерим с тези на фиксираната мрежа и е около 1 100 000 активни абонати.

Основен критерий за развитието на информационното общество и информационно-комуникационната инфраструктура е качеството и цената за достъп на потребителите към *Интернет* мрежата и техния брой. Скоростта на свързване към съответните доставчици на Интернет услуги, варира в широки граници - от 9,6 Квbps до 1Гвbps. Голяма популярност добива услугата ADSL, а броят на потребителите за София надхвърля 100 000. Качеството на услугата "достъп до Интернет" може да се гарантира само чрез съгласувано и целенасочено изграждане на опорни мрежи по стандарта "Гигабитов Етернет по оптика" на три йерархични нива: локално, национално, международно. Този тип мрежи са основни елементи на съвременната информационно комуникационна инфраструктура. Местната изпълнителна власт е в състояние чрез различни форми на партньорство да насочи интересите на операторите към постигане на стратегическите цели. Създаването на информационното общество, стимулирано от настоящите тенденции в развитието на телекомуникациите, компютрите, потребителската електроника и медийната индустрия, ще бъде ускорявано от новите регулиращи правила в либерализирания пазар. Наличието на множество оператори и потребността от универсален мултисервизен достъп изискват консолидиране на мрежите и създаване на единна инфраструктура, независимо от формите на собственост. Това ще се постигне чрез единна система за управление, поддържане и резервиране на оптичката инфраструктура. Подходяща форма за създаване на такава система е акционерно участие и/или абонаментни вноски от операторите.

Съществуват реални предпоставки към 2020 г. територията на СО да бъде тотално покрита с "фотонна" мрежа. Днес в редица развити страни стартират пилотни проекти за изграждане на такъв тип мрежи, планират се "фотонни" градове и региони. Преносът и насочването на информационните потоци се извършва по канали с използването на оптичката комутация с конвертиране на оптичкия сигнал в електрически само в двата края на връзката. Гарантира се високо качество, бързо действие, надеждност и защита на информацията.

Участието на София в разпределението на транзитния трафик в, от и за Европа има стратегическо значение. Това ще увеличи тежестта на града в международната система за управление на телекомуникационните мрежи. Чрез приоритетно изграждане на модерна информационно-комуникационна инфраструктура, се създават реални предпоставки за издигане на ролята на града като международен регионален център както в политическо отношение, така и в областта на науката, културата, икономиката и образованието.

13. Проекти на територията на Столична община

Според официалните данни от Информационната система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България на територията на Столична община се изпълняват текущо 843 договора от 713 бенефициента на обща стойност 2,759 млрд. лева. Това включва проектите изпълнявани от Столична община, общинските дружества, държавни, общински и частни учебни, здравни заведения, агенции, асоциации, НПО и др.

Най-значимият проект е **“Проект за разширение на метрото в гр. София”**. Към настоящия момент действа I МД с обща дължина от 31.1 km и 14 МС. Основните участъци от разширението на метрото в София са приоритетни в ОУП на града и в Програмата на Столична община за развитие на обекта през следващите години. Проектът за разширение на метрото е включен в подписаната на 27.10.2007 г. в Брюксел ОП „Транспорт” 2007–2013 г. Предвижда се двата етапа на разширение на метрото да влязат в експлоатация през 2012 г. За изпълнение на Краткосрочната програма на Столична община е сключен заем с ЕИБ за изпреварващо частично финансиране с оглед потребността от ускорено завършване на участъците и е стартирало изграждането на участъците от двата Лот-а. Общата инвестиционна стойност на двата участъка е 386 млн. Евро, а финансирането от Общността е 250 млн. Евро. За Лот 3, Цариградско шосе – Летище София, прогнозната стойност на инвестицията е 160 млн. Евро, а участието на Общността – 100 млн. Евро.

Транспортен проект за реконструкция на възлови кръстовища от първостепенната улична мрежа на столицата, съфинансиран от Европейската инвестиционна банка, който включва следните кръстовища на две нива – на бул. “Андрей Сахаров” и бул. “Андрей Ляпчев”, на бул. “Акад. Иван Евст. Гешов” при пресичането му с ул. “Св. Георги Софийски” и с бул. “България”, на бул. “Драган Цанков” при пресичането с бул. “Пейо Яворов” и с бул. “Стоян Михайловски”. Проектът ще бъдат финализиран до края на 2013 г. и е на обща стойност 70 млн. Евро.

Интегрираният проект за столичен градски транспорт, съгласуван с ИОУП на Столична община се състои от ITS (Интелигентна система за управление на движението); Електронни информационни табла (общо 600 бр.); Нови тролейбуси (обновяване на тролейбусния парк с 50 коли по линии 2, 5 и 9); Нова трамвайна линия от Семинарията до Дървеница; Рехабилитация на релсовия път по бул. “България” (80% участък на нова баластова призма и 20% на ново бетоново легло). В момента проектът се разглежда за финансиране от ЕС. Общата стойност на инвестицията е 62,6 млн Евро. Участието на Общността е 42,5 млн Евро, националното финансиране е 7,5 млн Евро. Столична община е договорила кредит от ЕБВР за 6,9 млн Евро за финансиране на самоучастието. Предвидени са 147 хил Евро за проектиране. Инвестиционният период е от 2012 до 2014 г. а периодът на експлоатация – 27 години.

Проектът „Изграждане на интегрирана система от съоръжения за третиране на битовите отпадъци на Столична община“ включва всички фази на инвестиционния проект – проучване и проектиране, закупуване на земята, изграждане на всички обекти и съоръжения, управление и одит, строителен и авторски надзор. Общата му стойност е 183 млн. Евро, от които Европейско финансиране 130 млн Евро. Реализирането на този проект е от изключителна важност за Столична община, поради натрупани проблеми и напрежения в сектора за управление на отпадъците и риск от санкции на ЕК.

Проектите с бенефициент Столична община, приключили наскоро, в процес на изпълнение или регистрирани, са представени в Приложение към Целевия и проблемен анализ на ИПГВР. Общата им стойност възлиза на 37,946 млн Евро. Проектите обхващат секторите ВиК; подобряване качеството на градската среда; социален и образователен сектор; енергийна ефективност; подобряване на административното обслужване на населението и култура. Те включват 18 района: Триадица, Лозенец, Витоша, Подуяне, Оборище, Средец, Сердика, Слатина, Люлин, Илинден, Студентски, Красно село, Връбница, Искър, Нови Искър, Възраждане, Кремиковци и Овча купел.

В допълнение към финансираните от Структурните фондове на ЕС проекти, Столична община изпълнява и различни проекти - проекти за закриване и рехабилитация на депо за отпадъци „Долни Богров” на стойност 22,928 млн. Евро; Подобряване дейността на градския транспорт, със заем от ЕБВР в размер на 35 млн. евро и 8.5 млн евро собствени средства на СО; „Подкрепа за междурегионално сътрудничество и обмен на най-добри практики между София и Атина в областта на туризма” на стойност 140 918 и осъществен 2009 – 2011 г.;

„Социално включване чрез създаване на общностни центрове за деца и семейства в рискови групи на територията на Столична община” на стойност 3,243 млн. Евро, от Световната банка.

Във връзка с изработване на Програма за реализация на Общинския план за развитие за периода 2011 – 2013 г. от районните администрации и от други структури на Столична община, са представени предложения за обсъждане и финансиране от общинския бюджет през 2012 и 2013 г. В късата листа са представени проекти и мерки, които са остойностени с необходимите средства за проектиране и строителство през 2012 г. и 2013 г. от предлагашите ги институции. За други проекти, които на този етап не са остойностени, но са определени от предоставящите ги институции като важни, определянето на необходимите финансови средства ще става чрез прединвестиционни и инвестиционни проучвания. Включени са и проекти, чието реализиране е започнало през 2011 г. и ще продължи през 2012 г. и 2013 г., а в някои случаи и в периода 2014 - 2020 г. Те са групирани в няколко категории за изграждане и модернизация на транспортната, инженерно-техническата, социалната и екологичната инфраструктура на града, зелената система и за проектно осигуряване на заложените мероприятия. От предвидените за изпълнение проекти е видно, че районите с най-голяма нужда от развитие на градската среда са Красна поляна, Люлин и Банкя.

14. Предварителен анализ на възможните финансови източници

Предложението за структура на следващия програмен период 2014-2020 г. за финансиране чрез средствата от ЕС към момента предвижда намаляване броя на оперативните програми от 7 на 6, като до 2020 г. в България ще могат да се разработват проекти по оперативни програми за развитие на човешките ресурси (с водещо ведомство МТСП), регионално развитие (МРРБ), иновации и предприемачество (МИЕТ), околна среда (МОСВ) и транспортна инфраструктура (МТИТС). Предвижда се 1/3 от целия ресурс за финансиране да бъде от кохезионен фонд (инфраструктурни проекти - пътища, железници и инвестиции във водния сектор), а останалите 2/3 - от Европейски социален фонд (ЕСФ) и Европейски фонд за регионално развитие (ЕФРР). Делът на средствата, предвидени за ЕСФ (инвестиции в социално включване, образование и професионално обучение) е 25%, а обемът, планиран за регионално развитие (градско развитие, социална инфраструктура, жилищна политика, енергийна ефективност, реконструкция и модернизация на публични сгради, облагородяване на обществени площи и др.), възлиза на 75%.

На база на анализа на „Националната програма за развитие: България 2020" са дефинирани основните приоритети и тематични цели, застъпени в предложението за структура на следващия програмен период. Изведени са 8 приоритета за развитие, които следва да определят основните направления за подкрепа от фондовете от ЕС:

1. Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила
2. Намаляване на бедността и насърчаване на социалното приобщаване
3. Устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал
4. Развитие на земеделието за осигуряване на хранителна сигурност и за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси
5. Подкрепа за развитие на високопроизводителна индустриална база и модерна иновативна инфраструктура, стимулиране на иновативната активност и научните изследвания
6. Укрепване на институционалната среда за по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса
7. Изграждане на адекватна енергийна инфраструктура, подкрепа за повишаване на ресурсната ефективност и намаляване на енергийната зависимост
8. Подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари

Сходството между настоящите *оперативни програми* и бъдещите, ще осигури плавен преход между двата програмни периода и запазване на изградения капацитет.

ОП „*Развитие на човешките ресурси*”¹¹ предвижда мерки за изпълнение на първите два национални приоритета - образование, заетост и социално включване. Програмата е продължение на настоящата ОПРЧР, ще бъде съфинансирана от ЕСФ с УО в МТСП.

ОП „*Регионално развитие*” 2014 - 2020 г. се очаква да бъде основният финансов източник по проекта. Тя пряко ще адресира третия национален приоритет, а непряко ще допринесе за изпълнението и на останалите. Програмата ще се фокусира изключително върху градските райони и по-специално 36 градски агломерации. Част от инвестициите ще се осъществяват под формата на интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) за отделните градски центрове, като се планира осъществяването на ИТИ за София. Програмата ще финансира мерки от различните тематични цели, които имат отношение към устойчивото и интегрирано градско развитие и ще се управлява от МРРБ като продължение на настоящата ОП „Регионално развитие”. Инвестиционните приоритети за периода 2014 - 2020 г. обхващат образованието, енергийната ефективност, социалната и здравна инфраструктура, опазването и популяризирането на КН, градската мобилност, подобряването на околната среда и управлението на риска при природни бедствия, групирани в 5 приоритетни оси. В зависимост от възможностите за финансиране от ЕФРР в програмата могат да бъдат включени и други ИП, насочени към изброените мерки и към мерки за спортна инфраструктура и археология.

В ОПРР 2014-2020 се запазват приоритетни оси „Градско развитие“, „Туризъм и култура” и „Техническа помощ”. Добавят се 2 нови приоритетни оси „Държавна образователна инфраструктура” и „Държавна здравна и социална инфраструктура”.

ОП „*Иновации и предприемачество*” ще бъде съсредоточена в изпълнението на мерки за постигане на пети приоритет и ще бъде фокусирана върху МСП. Втори елемент на програмата ще бъдат инвестициите в научноизследователска дейност и иновации. По тази програма няма да се финансират дейности от настоящия проект.

ОП „*Техническа помощ и административен капацитет*” ще бъде фокусирана върху националния приоритет за повишаване на ефективността на публичната администрация и ще бъде съфинансирана от ЕСФ и ЕФРР. Обхватът на програмата ще отговаря на сегашните ОП „Административен капацитет” и „Техническа помощ” с цел обединяване на мерките, насочени към администрацията в общ приоритет. Програмата ще се управлява от МС.

ОП „*Околна среда*” ще продължи постигнатия напредък с ОП „Околна среда” 2007-2013 г., като по този начин може да отговори на седмия национален приоритет. Предлага се програмата да се финансира от Кохезионния фонд и ЕФРР, като ще се управлява в МОСВ. Мерките могат да бъдат групирани в 4 приоритетни оси - „Подобряване ефективното управление и използване на ресурсите“, „Подобряване качеството на въздуха и намаляване емисиите на парникови газове”, „Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води” и „Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие, вкл. мрежата НАТУРА 2000“. В програмата могат да бъдат включени и други ИП, насочени към ефективно използване на ресурсите, адаптация и борба с измененията в климата, както и хоризонтални мерки за околната среда.

ОП „*Транспортна инфраструктура*” ще бъде насочена към изпълнението на осмия национален приоритет за подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари и ще бъде продължение на настоящата ОП „Транспорт”. Предлага се да бъде управлявана от МТИТС. В програмата може да се съдържат и инфраструктурни мерки, насочени към подобряване на достъпа до информационни и комуникационни технологии. Предвижда се

---

¹¹ Предложените имена на програми са индикативни.

съфинансиране от Кохезионния фонд и ЕФРР. *Хоризонталните мерки* ще обхващат няколко оперативни програми и ще са насочени към подобряване качеството на околната среда.

Основните държавни фондове и програми, финансиращи проекти в публичния сектор на България, са следните:

- ✓ Национален фонд за опазване на околната среда (НФООС) - финансира проекти със степен на изграденост до 70%, представени от общини, търговски дружества и НПО;
- ✓ Фонд "Регионални инициативи" (ФРИ) - за реализиране на проекти в областта на социалната и техническата инфраструктура на местно ниво;
- ✓ Национален доверителен екофонд (НДЕФ) - за изпълнение на политиката на правителството и поетите ангажименти в областта на опазване на околната среда;
- ✓ Фонд "Републиканска пътна мрежа" – проекти за строителство, ремонт и поддържане на РПМ, ЖП инфраструктурата и дейности, свързани с тях.
- ✓ Национална програма за съфинансиране от МОМН - общински инвестиционни проекти за подобряване на материалната база в училищата;
- ✓ ПУДООС – проектите, приложими за СО са свързани с управлението на отпадъците, изграждане на ПСОВ и канализационни мрежи, реконструкция на малки водоснабдителни мрежи и дейности за опазване чистотата на въздуха.
- ✓ „Красива България“ - Мярка 01 „Подобряване на градската среда”, Мярка 02 „Подобряване на социалната инфраструктура” и Мярка 03 „Провеждане на квалификационно обучение”.

Собствените източници на бюджетно финансиране на проекти са разделени на две нива. На *централно ниво* формираните приходи в държавния бюджет са от приватизация на държавни предприятия, от данъчни и неданъчни постъпления и се разпределят по икономическо предназначение и функции. От капиталните разходи се финансират проекти и програми с национално значение. Държавните субсидии са важен източник на приходи за общините.

Съгласно Закона за общинските бюджети, републиканският бюджет предоставя на общините общи субсидии, които допълват общинските бюджети до размер, необходим за базисните публични услуги за населението, за текущите разходи и издръжка на бюджетни организации и дейности. Целевите субсидии осигуряват финансови средства за придобиване на дълготрайни активи и за изпълнение на национални проекти и програми с национално значение. Субвенциите се представят целево при определени условия за поделяне на текущи и капиталови разходи между държавата и общината.

На *местно ниво* бюджетното финансиране на проекти не е свързано с определени ограничения и предварително въведени приоритети за отрасловата принадлежност на финансовите проекти. Определянето на направленията и размера на общинския бюджет е в компетенцията на Общинския Съвет.

Формирането на собствени приходи се осигурява от пълния размер на местни данъци и такси, преотстъпени държавни приходи, постъпления от управление и разпореждане с общинско имущество. От 1999 г. общините могат да формират извънбюджетни средства, които се набират и разходват в извънбюджетни сметки и фондове, между които общинските фонд "Екология", "Приватизация", "Жилищно строителство" и "Благоустройство на територията".

Източниците на външно финансиране са заеми от търговски банки и небанкови финансови институции, облигационни заеми, безвъзмездни помощи, спонсорство, дарения и завещания. *Търговските банки* са най-традиционният източник на финансиране с привлечен капитал, като банковите кредити са краткосрочни и средносрочни. *Институционалните инвеститори* са небанкови финансови институции - застрахователни и презастрахователни компании, пенсионни фондове, инвестиционни компании и взаимни фондове. Роля за финансиране на инвестиционни проекти имат и *националните и регионалните банки* за развитие, популярни

като институции за финансово развитие. Подобни структури представляват *агенциите за регионално развитие*, със статут на доброволни обществени организации с нестопанска цел.

Групата на Световната банка има за цел поощряване на икономическото развитие чрез финансова помощ и консултиране. *Международната банка за възстановяване и развитие (МБВР)* през последните 50 години преимуществено подпомага развиващите се страни. Тя подпомага и реструктурирането на националните стопанства чрез структурни и секторни програми и чрез финансиране на проекти на правителствено и локално ниво. *Международната организация за развитие* от групата на Световната банка е юридически и финансово самостоятелна. Кредитната ѝ програма е насочена към най-слабо развитите страни.

Най-новият член на Световната банка е *Мултилатералната агенция за инвестиции (МАИ)*, която поощрява чуждестранните инвестиции и предлага гаранции срещу нетърговски риск, включително и срещу политически риск.

На европейско ниво съществуват институции, които имат не по-малко амбициозни цели - *Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР)*, *Европейската инвестиционна банка (ЕИБ)* и *Европейският инвестиционен фонд (ЕИФ)*.

JASPERS – Съвместна помощ за подпомагане на проекти в европейските региони (2007 - 2013) е инициатива за съвместна помощ на ЕИБ, ЕК (ГД “Регионална Политика”) и ЕБВР. JASPERS подпомага сътрудничеството с цел да обедини експертните познания и ресурсите и да ги организира по систематичен път, за да осигурят помощ при провеждането на кохезионната политика. Целта на JASPERS е да предложи помощ на държавите членки, насочена към регионите, посочени в Политиката на сближаване (2007-2013 г.). Услугите предлагани чрез JASPERS ще помагат на страните членки да подготвят големи проекти. Ключовите области са предимно в транспортния сектор, околната среда и ПЧП.

JESSICA – Съвместна европейска помощ за устойчиви инвестиции в градската среда (2007 - 2013) е инициатива на Комисията в сътрудничество с ЕИБ и Съвета на ЕБВР за осъществяване на политика за устойчиво развитие на градската среда. JESSICA предлага възможност на управляващите да се използват външен експертен опит и да получат достъп до заемаен капитал (капитал, получаван за сметка на емитиране на ценни книжа, обикновено облигации) за развитие на градската среда, вкл. заеми за жилищно настаняване, когато е необходимо. JESSICA подкрепя регионални инфраструктурни проекти и мрежи, проекти за енергийна ефективност или ИКТ, проекти, в сферата на действие на Европейския фонд за регионално развитие (или Европейския структурен фонд, когато е подходящо), несвързани с достъп до финанси на МСП и включени в общ план за регионално развитие.

Участието в програмата JESSICA ще допринесе за получаването на финансови ресурси от програмата, а ЕИБ, други финансови институции, частни банки и инвеститори ще осигурят допълнителен заемаен или акционерен капитал. Тъй като проектите не се финансират чрез грантови схеми, приносът на програмата към фондовете за регионално развитие е на базата на револвиращия принцип и ще повиши устойчивостта на инвестициите. Програмата се използва за финансиране на заеми от фондовете за регионално развитие към крайните бенефициенти, подкрепени от гаранционните схеми, създадени от фондовете и от участващите банки.

Столична община има достатъчно натрупан опит в разработването и изпълнението на проекти, финансирани от различни Европейски, национални и общински фондове. Финансирането от различни източници, на основата на ПЧП и чрез прилагане на изпитания механизъм за финансов инженеринг JESSICA ще се търси за финансиране на проектите, включени в зоните за въздействие, утвърдени от Столичния общински съвет.

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Геостратегическо местоположение в центъра на Балканския полуостров на пресечна точка на три Транс-европейски транспортни коридора. ▪ Град с хилядолетна история и богато културно наследство, с археологически паметници от различни епохи, култури и религии. ▪ Политическа и финансова стабилност на страната, членство в ЕС и НАТО, благоприятни фактори за привличане на чуждестранни инвестиции. ▪ Административен, политически и финансов център на България с висока концентрация на административни, икономически и управленски функции на национално ниво. ▪ Основен двигател на икономическия растеж на страната, генериращ около 1/3 от БВП и около 1/2 от ПЧИ в страната. ▪ Високо качество на човешките ресурси с относително благоприятна възрастова и образователна структура, с положителен естествен прираст и траен механичен прираст на млади и квалифицирани хора. ▪ Академичен и научно-изследователски потенциал с 20 ВУ, многобройни научно-изследователски центрове, 90 000 студенти, 9000 преподаватели и 12 000 научни работници. ▪ Наличие на традиции и потенциал в информационните технологии и софтуера. ▪ Добро проникване и високо качество на информационната и телекомуникационна инфраструктура, като високоскоростен Интернет, мобилни комуникации и др. ▪ Много добре развита социална инфраструктура не само в главния градски център, но и във вторични обслужващи центрове, с голям брой специализирани болници и здравни центрове с регионални и национални функции; учебни и образователни заведения, културни центрове и др. ▪ Добре развита мрежа от заведения за обществено хранене, ресторанти, барове и нощни клубове, важен елемент на туристическата инфраструктура и предоставящи възможности за 24 часова активност и забавления.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Отдалеченост от европейските центрове на вземане на решения и Европейското ядро, от глобалните центрове на иновации и икономически растеж. ▪ Разположение в политически и икономически нестабилен регион, в близост до преходни и кризисни икономики. ▪ Недостатъчна ефективност и конкурентоспособност на икономиката в международен план и ниска производителност на труда. ▪ Липса на модерни високотехнологични производства с висока добавена стойност, ниско ниво на инвестициите в изследователска и развойна дейност, слаби връзки между науката и бизнеса. ▪ Икономически, демографски и пространствени дисбаланси на регионално, общинско и градско ниво. ▪ Изоставане в развитието и качеството на базисната инфраструктура в сравнение с други европейски градове; силно амортизирана ВиК инфраструктура в ЦГЧ; липса на канализация в южните територии; недоизградена транспортна мрежа с липсващи ключови рингови и тангенциални трасета; лошо състояние на главната и второстепенна улична мрежа. ▪ Доминиране на ежедневните транспортни придвижвания с лични автомобили, задръствания и проблеми с паркирането; тотално превземане на града от автомобила, включително тротоари и обществени пространства; бавен и нередовен градски транспорт (с изключение на метрото); недостатъчно велоалеи. ▪ Жилищни квартали с остра необходимост от обновяване и благоустрояване; лошо състояние и ниска енергоефективност на сградния фонд, неподдържани междублокови пространства; нови жилищни райони с хаотично застрояване без базисна инфраструктура, хаотично застрояване по периферията на града. ▪ Неблагодетелствани квартали и зони с концентрация на ромско население, живеещо в лоши битови условия; с високи нива на неграмотност, престъпност и социална изолация.

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Много добре развита мрежа на обществения транспорт, включваща метро, трамваи, трелеи, автобуси и маршрутни таксите, покриваща цялата територия на града. ▪ Наличие на многобройни зелени площи и паркове, както и на добре развита мрежа от озеленени улични и междублокови пространства. ▪ Близост до планините Витоша, Люлин, Стара планина, предоставящи уникални възможности за спорт, отдих и туризъм. ▪ Многобройни минерални извори с разнообразни характеристики на водите и лечебна сила. ▪ Добър административен капацитет на общината и опит в усвояване на средства от фондове на ЕС и финансови институции; с висок кредитен рейтинг за привличане на финансови ресурси. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Липса на адекватна жилищна политика, достъпни ипотечни инструменти за млади семейства, както и цялостна система за жилищно субсидиране; нисък дял на общинския жилищен фонд, който не отговаря на потребностите, разпръснат, с лошо управление и поддръжка. ▪ Производствени зони с остаряла материална база; липса на модерни индустриални и логистични зони, на технологични паркове и бизнес инкубатори, с условия за привличане и стимулиране на високотехнологични фирми, стартиращи компании, МСП и др. ▪ Фрагментирани публични пространства, липсва цялостна система от пешеходни зони и обществени пространства, голяма централна пешеходна зона, характерна за повечето европейски градове и центрове в част от жилищните квартали. ▪ Недобро качество на градския дизайн – лоши настилки и осветление, липсващи и амортизирани предпазни елементи, неподдръжани и неосветени подлезии, липса на обзавеждане, обществени тоалетни и др.; визуален хаос в информационните и рекламни елементи. ▪ Лошо поддръжани зелени зони, детски и спортни площадки; недовършени градски паркове; недостиг на територии за отдих, на достъпни зони за спорт и атракции. ▪ Културното наследство не е добре социализирано; недостатъчно внимание и финансиране към обектите извън ЦГЧ; липса на цялостна информационна система, която да обслужва КН. ▪ Липса на политика за градски маркетинг на София в международен план и неизползван туристически потенциал. ▪ Недобра достъпност до парк Витоша, недобра поддръжка на съоръженията и туристическата инфраструктура; прекъсване на връзките с планината. ▪ Неефективно използване на водните ресурси; лошо техническо и санитарно-хигиенно състояние на минералните водоизточници; неизползван потенциал на минералните води за здраве, рекреация и туризъм; ▪ Лошо екологично състояние на средата, голямо замърсяване на въздуха с фини частици, високо шумово замърсяване;
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Хронични проблеми в осигуряването на основни комунални услуги като сметосъбиране и почистване; липса на модерна система за управление на отпадъците; нерешени проблеми с уличните кучета; недостатъчно и неподдържани гробищни паркове. ▪ Ниска гражданска активност и ангажираност, слабо развити сдружения на собствениците, ПЧП и механизми за активно участие на гражданите и бизнеса в решаване проблемите на града. ▪ Липса на интегрирано и координирано планиране.
<p>Възможности</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Доизграждане на транспортната инфраструктура на национално ниво и свързване на София с Транс-европейската транспортна мрежа, за да се възползва в максимална степен от кръстопътното си местоположение. ▪ Формиране на функционален район от по-висока MEGA категория и позициониране на София като важен опорен център в европейската полицентрична структура. ▪ Изграждане на високотехнологичен парк и привличане на международни компании. Стимулиране на връзките и технологичния трансфер между академичните среди, изследователските центрове и иновативните фирми от страната и чужбина; ▪ Ефективно използване на потенциала на общините в ЗАВ на София; активизиране на селищата в южната Старопланинска яка за преодоляване на пространствения дисбаланс в развитието на общината. ▪ Доизграждането на системата на метрополитена, нови скоростни трамвайни трасета; обвързване на МОПТ с мрежата на метрото. Стимулиране използването на градския транспорт, чрез подобряване на неговото качество, комфорт и надеждност. ▪ Стимулиране на велосипедното движение, чрез изграждане на цялостна система от велоалеи, велопаркинги и велостанции, с възможности за придвижване, паркиране и наемане на велосипеди. ▪ Стартиране на мащабна програма за саниране на жилищни сгради и подобряване на тяхната енергийна ефективност; обновяване на междублоковите пространства. 	<p>Заплахи</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Политическа и икономическа нестабилност в региона и в Европа, породени от финансовата криза, проблемите в ЕС, възраждането на национализма и ксенофобията. ▪ Засилване на емиграцията на млади, образовани и креативни личности в чужбина. Влошаване качеството на образованието и квалификацията на човешките ресурси. ▪ Засилване на демографските и териториалните дисбаланси между града и региона и намаляване на потенциала за развитие на околградския район и ЗАВ. ▪ Забавяне на технологичното обновяване на производствената база и инженерно-техническа инфраструктура в производствените зони. ▪ Увеличаване броя на населението в неравностойно икономическо и социално положение, живущо във влошена градска среда; гетовизиране и криминализиране на определени части на града. ▪ Деградация на жилищния фонд поради липса на адекватни финансови, административни и институционални условия за мащабно саниране и обновяване. ▪ Загуба на функцията „обитаване” в центъра на София, поради промяна предназначението на жилищата за офиси, преместване на младите хора в новите жилищни райони в периферията; западане и намаляване жизнеността на градския център. ▪ Нарастване използването на личните автомобили и увеличаване на задръстванията, проблемите с паркирането; Тотална доминация на автомобила в градската среда.

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Интеграция на ромското население чрез целенасочена политика в образованието; изграждане на нови жилища и благоустрояване на ромските квартали. ▪ Преструктуриране и обновяване на стари производствени зони и терени (brownfield regeneration), като възможност за развитие на комплексни обществени центрове, многофункционални зони и др. ▪ Реконструкция на бул. „Витоша“ и превръщането ѝ в истинска пешеходна зона, обвързана с площад „Св.Неделя“ и НДК. Цялостно обновяване и ревитализиране на градския център. Стимулиране на гражданските инициативи за пълноценно използване на публичните пространства. ▪ Обвързване на системата на КН с другите функционални системи и използване на КН като ресурс за развитие на различните видове туризъм; създаване на културни маршрути в историческия град и на културен пейзаж в контекста на връзката град-природа. ▪ Авангарден маркетинг на града за насърчаване на международния туризъм и активния интерес към КН на София, широко присъствие на европейската и световна културна сцена, чрез инициативи като Културна столица на Европа и др. ▪ Интегриране на парк „Витоша” в системите за отдих, екологичен и културен туризъм, спорт, екологично възпитание и обучение. ▪ Използване на околградските изкуствени водни площи за създаване на паркоустроени крайградски територии за летен отдих и спорт, свързан с разнообразното използване на водата. ▪ Използване на минералните води за здравеопазване и балнеология, спорт и рекреация, на геотермалната енергия за отопление на обществени сгради. ▪ Увеличаване на средствата и усвояването на фондовете на ЕС за обновяване и развитие на града и неговата инженерно-техническа и социална инфраструктура. ▪ Съчетаване на финансовите източници (собствени и привлечени, национални и международни) и инструменти, като ПЧП и фондовете за градско развитие по JESSICA, за финансиране на проекти за градско възстановяване и развитие. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Недостатъчно усвояване на средства от фондовете на ЕС или намаляване на финансирането в резултат налагане на финансови корекции, санкции др. Намаляване на предвидените средства за страната през следващия програмен период. ▪ Пасивност и незаинтересованост на жителите по отношение на обновяване на градската среда; невъзможност и/или нежелание за сътрудничество и активно гражданско участие; ▪ Невъзможност за създаване и функциониране на ефективни публично-частни партньорства на принципа на равнопоставеност и зачитане на взаимния интерес; слаб интерес на бизнеса към градското обновяване.
---	--

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Използване на световния опит в разработването и предоставяне на електронни услуги и ускорено въвеждане на електронно управление. 	
--	--

16. Визия и стратегически цели за развитие на София до 2020 г.

Основното мото на политиката на ЕС за новия програмен период 2014-2020 г. е, че интегрираният подход към развитието е ключ към интелигентна, устойчива и приобщаваща Европа. В новите нормативни актове за Кохезионната политика, приети през октомври 2011 г., ЕК предлага по-силна подкрепа за интегрирани стратегии за устойчиво градско развитие. Комисията отчита, че целите на стратегията "Европа 2020" за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж за Европа не могат да се постигнат чрез отделни секторни политики, които се прилагат независимо една от друга, което е още по-ясно в големите градове.

Още по време на преговорите за нови „договори за партньорство“, между Европейската комисия и държавите-членки ще трябва да бъдат идентифицирани ясни мерки за разрешаване на градските проблеми, като Европейската комисия ще иска да види как всяка държава-членка ще направи това и къде. За да се гарантира, че градските въпроси не се решават изолирано, регламентът предвижда, най-малко 5% от приноса на ЕФРР на национално ниво да се инвестира в устойчивите градски стратегии, делегирани на градовете.

Географският мащаб на тези интервенции трябва да бъде гъвкав. Докато мерки за социално включване и физическо обновяване биха могли да се адресират по-добре чрез високоинтензивни интервенции на помощта в по-малки целеви зони, въпросите, свързани с чист градски транспорт и други мащабни интервенции могат да бъдат по-добре решени на ниво град или на нивото на град-регион или метрополен район.

ЕК възнамерява да задели 400 млн. евро от ЕФРР за прилагането на иновативни дейности в областта на устойчивото градско развитие. В новите регламенти се предвижда да се създаде европейска Градска платформа, която ще се фокусира върху изпълнението на градското измерение на политиката на сближаване, особено в области, свързани с инвестиционните приоритети на ЕФРР за устойчиво градско развитие. Тя ще има за цел подобряване на участието на градове в „правенето“ на европейска политика и засилване на прекия диалог с градове на нивото на общността.

Интегрираният план е стратегически документ със средносрочен хоризонт, но в същото време е и своеобразен оперативен документ, който трябва да изпълни своята важна роля за хоризонтална и вертикална интеграция между секторни политики, програми и проекти и вертикална интеграция между различните участници с противоречиви интереси. На срещата на министрите на регионалното развитие на страните от ЕС в Марсилия през 2008 г. са представени резултатите и препоръки на експертна работна група, ръководена от проф. Надлер и са дефинирани основните принципи на които трябва да отговарят интегрираните планове за градско възстановяване и развитие¹²:

- **Икономическа устойчивост.** Интегрираният план за градско развитие трябва да е в съзвучие с икономическите стратегии и политики за стимулиране на икономически растеж, иновации и конкурентоспособност.
- **Социална устойчивост.** Интегрираното градско планиране обвързва градското развитие със социални програми и стратегии – подобряване на жилищната среда и социалната инфраструктура, интегриране на населението в необлагодетелствани квартали, предлагане на социални жилища и услуги за бедното население и др.

¹²Prof. Nadler&FIRU (2008) – Urban Development Funds in Europe: Ideas for Implementing JESSICA Initiative

- **Екологическа устойчивост.** Интегрираното градско планиране може да допринесе за устойчивото развитие, чрез стимулиране на възобновяемите енергийни източници, енергийна ефективност, рециклиране на отпадъците и т.н.
- **Архитектурно-пространствени и културно-исторически аспекти.** В допълнение към „трите стълба” на устойчивото развитие, интегрираните планове за градско възстановяване и развитие трябва да отчитат качество на обществените пространства, опазването и поддържането на историческите сгради и ансамбли, културните ценности и архитектурното наследство.

В доклада се препоръчва интегрираните планове за градско развитие да се изработват съгласувано с различни планове и стратегии и с широко участие на заинтересованите страни.

ИПГВР на гр. София се съобразява както с принципите и препоръките на документи от ЕС, така и с приоритетите на основните стратегически документи от по-високо ниво, пряко свързани със социално-икономическото и пространствено развитието на Столицата.

Анализът показва много добра обвързаност и съгласуваност на визиите и целевите пакети в тези документи – както един спрямо друг, така и с целите и приоритетите на регионалните и национални стратегии и програми за регионално развитие. Формулираните близки по смисъл и съдържание стратегически цели и приоритети, могат да се обобщят в три основни групи:

- Стратегически цели и приоритети, свързани с **висок икономически растеж и конкурентоспособност**, чрез които да се намалят различията в развитието на София спрямо градовете и регионите в ЕС. Те касаят развитие на икономика базирана на знанието, иновации и високи технологии, изграждане на модерни зони за производство и бизнес, привличане на инвестиции и т.н.
- Стратегически цели и приоритети, свързани с **балансирано и полицентрично пространствено развитие** за намаляване на вътрешно-регионалните и вътрешно-градските различия – между гр. София и териториите и населените места в околградския район, между южните и северните части на общината, между отделните части на компактният град и т.н.
- Стратегически цели и приоритети, свързани с **комплексното развитие на средата** в широкия смисъл на това понятие – околна и бизнес среда, среди за обитаване, труд, отдих, обслужване и др.

ИПГВР на гр. София следва тези приоритети и ще ги конкретизира в зоните за въздействие.

Визията е синтезирано описание на общата представа за това какво ще представлява града в бъдеще. Всички основни участници – общинската администрация, публичните институции, неправителствените организации, частния сектор, жителите – трябва да видят себе си, своите ценности, дори своите проблеми, във визията на града. Тя трябва да отразява и ролята на града като Столица.

Визията за развитие на София кореспондира със заложените параметри на стратегическите документи от по-високо йерархично равнище в Европейски, национален и локален аспект. Визията, която ще бъде промотирана в ИПГВР на София трябва да отговаря и на вижданията за града като град на мъдростта, на толерантността и културното многообразие, на знанието и интелигентността, на природната красота и многопластовата автентичност. Вписвайки се в контекста на необходимостта от интегриране на хоризонталните политики, инициативите „София – зеленият град”, „София – европейска столица на културата 2019 г.” и други подобни, оформят важна част от визията за развитие на града до 2020 г.

При дефинирането на Визията за развитие е търсен баланс между реализъм и амбиция, между краткосрочност и дългосрочност, между възможности и желания. Визията трябва да бъде реалистична и да се базира на наличните ресурси на града, отчитайки неговите силни и слаби

страни, потенциали и ограничители. От друга страна, визията трябва да поставя предизвикателни цели и да ни позволява да помечтаем.

Дефинираната визия за развитие на града до 2020 г. в ИПГВР трябва да инкорпорира и надгради визиите в съществуващите стратегически документи за регионално и устройствено планиране. Предложен е нов подход при формулиране и комуникиране на визията, в унисон с модерните европейски подходи и добри практики. Тя е формулирана чрез 4 кратки послания. Всяко послание представлява съчетание от ключови думи, с комплексен урбанистичен и многопластов смисъл за развитието на града:

София - Град на хората и за хората: ИПГВР на София има уникален характер, който поставя на първо място хората, които живеят, работят, творят, инвестират или посещават града. София в XXI век ще им предложи красива, вдъхновяваща, безопасна и приобщаваща среда, която ще изгради чувството за принадлежност, съпричастност, идентичност и гордост.

София - Интелигентен и съзидателен град: София е не само административната, но и културната столица на страната, с огромен човешки потенциал, висококачествени образователни и изследователски институции, културни центрове и традиции. Това може да изведе града до равнището на водещите центрове за иновации и съвременни технологии, изкуство и култура.

София - Автентичен и жизнен град: София е град с богато културно напластяване, съхранено през вековете, с хармонично стилово, религиозно и естетическо съжителство на културното наследство и традиционна толерантност, които искаме да превърнем в неразделна част от неговия живот.

София - Зелен и привлекателен град: София в XXI век ще съхрани не само зелената система и връзките с планините, но ще доразвие онези асоциации, идеи и инициативи за “зелено планиране”, “зелено строителство” и “зелена икономика”, с които ще обогати принципите за “зелени градове” в Европа.

Всяко от предложените във Визията за развитие на София ключови послания покрива определени аспекти от развитието на града в унисон с принципите на интегрираното градско планиране в доклада на проф. Надлер. В първото послание водещи са *социалните аспекти*, като акцентът е върху човека. Във второто послание водещи са *икономическите аспекти* с акцент върху иновациите и креативността. Третото послание покрива *архитектурно-пространствените и културно-историческите аспекти*. Четвъртото включва *екологическите аспекти* и ефективното използване на ресурсите.

Предложената Визия за развитие на София беше представена и обсъдена на конференцията ValREc, проведена на 23 април 2012 г. в хотел Кемпински, на тема „Интелигентни градски инвестиции – София“. Участници в конференцията бяха над 200 представители на бизнеса, на държавната и общинска администрация и професионалисти по градско планиране и управление.

В рамките на основния форум беше проведен панел „**Визия и стратегия за развитие на София**“, в който темите за „*интелигентния град*“, „*умния град*“, „*зеления град*“, „*културната столица*“ доминираха в презентациите и изказванията на водещите участници. В този панел беше представена Визията за развитие на София до 2020 г., формулирана с четирите ключови послания. Участниците имаха възможност да попълнят подготвената анкета, чрез която бяха изследвани мненията за така предложената визия, до колко нейните послания са разбираеми, обосновани и реалистични и да се степенуват по важност.

Паралелно с основния форум на конференцията, бяха проведени *фокус групи* с избрани участници от ключови целеви групи - представители на бизнеса, на държавната и общинска администрация, професионалисти по градско планиране и чужденци, живеещи, работещи или инвестиращи в София. Целта на фокус групите беше да се тестват ключовите послания във Визията и да се конкретизира, прецизира и допълни тяхното смислово съдържание.

Резултатите и анализите от проведените дискусии във фокус групите и количественото изследване (около 90 попълнени анкетни карти) са обобщени в отделен доклад. Изводите са, че така формулираната визия е изключително добре приета от целевите групи, представени на конференцията (над 90% дават положителна оценка). Предложените послания/приоритети са важни за развитието на града, но според някои от участниците са недостатъчно ясни и/или нереалистични. На базата на тези изводи, експертната група изготви окончателната форма на Визията, а ключовите послания бяха доразвити и допълнени. Беше отчетено, че визията може и трябва да поставя предизвикателни и амбициозни цели, да задава дългосрочни приоритети и посоки на развитие, надхвърлящи конкретния времеви хоризонт на съответния планов документ. Тя не трябва да се разглежда като достигане на определено състояние към конкретна дата във времето, а по-скоро като посока на развитие.

ВИЗИЯ СОФИЯ 2020

➤ СОФИЯ – ГРАД НА ХОРАТА И ЗА ХОРАТА

Вдъхновяващ, ангажиращ и приобщаващ жителите си

➤ СОФИЯ – ИНТЕЛИГЕНТЕН И СЪЗИДАТЕЛЕН ГРАД

Стимулиращ знанието, иновациите и творчеството

➤ СОФИЯ – АВТЕНТИЧЕН И ЖИЗНЕН ГРАД

Съхраняващ миналото си и отворен към бъдещето

➤ СОФИЯ – ЗЕЛЕН И ПРИВЛЕКАТЕЛЕН ГРАД

Опазващ околната среда и ефективно използващ ресурсите си

Стратегическите цели са пряко отражение на Визията за развитие на София и трябва да доведат до нейното осъществяване или поне осезателно развитие в желаната посока. На всяко ключово послание във Визията съответства стратегически приоритет за развитие на града. Стратегическите цели са групирани по съответните приоритети.

ПРИОРИТЕТ 1: ХУМАНИЗИРАНЕ И ОБНОВЯВАНЕ НА ГРАДСКАТА СРЕДА

- СТИМУЛИРАНЕ НА АКТИВНОТО ГРАЖДАНСКО УЧАСТИЕ
- ПРИОБЩАВАНЕ НА НЕОБЛАГОДЕТЕЛСТВАНИТЕ, СОЦИАЛНО СЛАБИТЕ И БЕЗЗАЩИТНИТЕ
- СТИМУЛИРАНЕ НА ПЕШЕХОДНОТО И ВЕЛОСИПЕДНОТО ДВИЖЕНИЕ
- СЪЗДАВАНЕ НА УДОБНА, ДОСТЪПНА И БЕЗОПАСНА ЖИЗНЕНА СРЕДА

ПРИОРИТЕТ 2: РАЗВИТИЕ НА ИКОНОМИКА, БАЗИРАНА НА ЗНАНИЕТО, ИНОВАЦИИТЕ И ТВОРЧЕСТВОТО

- СЪЗДАВАНЕ, ПРИВЛИЧАНЕ И ЗАДЪРЖАНЕ НА ИНТЕЛИГЕНТНИ, ОБРАЗОВАНИ И КРЕАТИВНИ ЛИЧНОСТИ
- СТИМУЛИРАНЕ НА ИЗКУСТВОТО, КУЛТУРАТА И ТВОРЧЕСКИТЕ ИНДУСТРИИ
- РАЗВИТИЕ НА НАУКАТА, ИНОВАЦИИТЕ И ВИСОКИТЕ ТЕХНОЛОГИИ
- ВЪВЕЖДАНЕ НА ЕЛЕКТРОННО УПРАВЛЕНИЕ И МОДЕРНА АДМИНИСТРАЦИЯ

ПРИОРИТЕТ 3: ЗАПАЗВАНЕ НА АВТЕНТИЧНОСТТА И ПОВИШАВАНЕ НА ЖИЗНЕНОСТТА НА ГРАДСКИЯ ЦЕНТЪР

- СЪХРАНЯВАНЕ НА ТРАДИЦИИТЕ, КУЛТУРНОТО МНОГООБРАЗИЕ, РЕЛИГИОЗНАТА И ЕТНИЧЕСКА ТОЛЕРАНТНОСТ
- СОЦИАЛИЗИРАНЕ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
- РАЗВИТИЕ НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПРОСТРАНСТВА И ПЕШЕХОДНИ ЗОНИ, ОБНОВЯВАНЕ НА ГРАДСКИЯ ЦЕНТЪР
- ГЛОБАЛНО БРАНДИРАНЕ НА ГРАДА И РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ МУ ПОТЕНЦИАЛ

ПРИОРИТЕТ 4: ОПАЗВАНЕ И ЕФЕКТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ

- ОПАЗВАНЕ, ПОДДЪРЖАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ЗЕЛЕНИТЕ ПЛОЩИ И ВРЪЗКИТЕ С ПЛАНИНИТЕ
- ИЗПОЛЗВАНЕ НА МИНЕРАЛНИТЕ ВОДИ И ВОДНИТЕ РЕСУРСИ ЗА СПОРТ, ЗДРАВЕ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ
- СТИМУЛИРАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ И ВЪЗБНОВЯЕМИТЕ ЕНЕРГИЙНИ ИЗТОЧНИЦИ
- ПОДОБРЯВАНЕ НА ЧИСТОТАТА НА ГРАДА И РАЗВИТИЕ НА МОДЕРНА СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

Освен че отразяват ключовите послания от Визията, дефинираните стратегически цели и приоритети отчитат и резултатите от количественото изследване, фокус групите и SWOT анализа. Сред най-често изтъкваните *положителни страни* на града от участниците в анкетата са археология и история, културно наследство, зелена система, паркове, градинки, планината Витоша, човешкия потенциал, атмосферата, минералните води, бизнес климата.

Сред най-често отбелязаните *слабости* на София са лошата инфраструктура, замърсената околна среда, липсата на визия, на интегрирани решения, планиране и координиране, лошият градски транспорт, задръстванията, презастрояването, уличните кучета и боклуките, неподдържаните улици и сграден фонд.

За да реализира своя огромен потенциал, София трябва да се възползва в максимална степен от силните си страни и дадености, като същевременно отстрани или намали недостатъците и ги превърне в ключови фактори за успеха на ИПГВР. Той ще играе водеща роля в този процес, чрез интегриране на политики и обединяване на разнородни участници за реализация на визията и стратегическите цели за развитие на града.

17. Заключение

Първият етап от работата по ИПГВР София приключва след провеждане на консултациите с допълнителни участници и представители на общинската администрация. Във финалните документи ще бъдат отразени предложения и препоръки, които ще спомогнат за подобряване на Визията и заложените цели. Те ще представляват съкратена версия на материала, подготвена за отпечатване в ИПГВР с подходящ обем и формат, в съответствие със съвременната практика на общините в градовете от Европейския съюз.

18. Използвани източници на информация

18.1. Документи на ЕС

- Оперативна програма „Европейска мрежа за наблюдение на териториалното развитие“ (ESPON), www.espon.eu
- ESPON - Potentials for polycentric development in Europe
- Smart, Sustainable and Inclusive Territories, First ESPON 2013 Synthesis Report, 2011

18.2. Законодателни документи

- Закон за регионалното развитие (обн. ДВ бр. 50/2008 г.)
- Наредба за реда и условията за управление и разпореждане с общински жилища на територията на Столична община (Приета с Решение № 466 по Протокол № 53 от 14.07.2005 г. изм. и доп. 2010 г.)
- Правилник за управление на околната среда в Столична община (Приет с Решение № 6 по Протокол № 81 от 13.01.2011 на СОС)

18.3. Публикации

- Арсов, Б., Калчев, Й., Ежедневната трудова миграция – инструмент за постигане на гъвкавост, сигурност и ефективност на пазара на труда“, София 2012 г.
- Доклад „Глобална конкурентоспособност“ за 2011/2012 г., СИФ; „Правене на бизнес 2012 г.“; Измервания за 2010 г. за Иновационния съюз (Innovation Union Scoreboard 2010)
- Кратък статистически справочник. Здравеопазване С. 2009, 2010 г. - Национален център по здравна информация
- Методически насоки за разработване и прилагане на интегрирани планове за градско възстановяване и развитие, София МРРБ юни 2010 г.
- НСИ, Данните от преброяването на населението през 2011 г.
- НСИ, Районите, областите и общините в Р. България. 2007 и 2011 г.
- Постигане на интелигентен растеж, Доклад на Световна банка, 2012
- Приносът на културата за развитието на Европейските градове и региони. Международна конференция, София 28 септември 2011 г.
- Регистър на здравните лечебни заведения - Включително и ведомствените болници (ВММИ, МИ на МВР, Транспортна болница)
- София – Зеленият град. Концепция за интегрирано “зелено” развитие на градската среда. Координационен съвет за развитие “София – Зеленият град”, Столична община, София 2011 г.
- Справка за делегираните бюджети в детските заведения на Столична община за учебната 2010-2011 г.
- ТСБ – София, 2012
- Cushman & Wakefield, European Cities Monitor 2011
- Ederer, P., Schuller, P. and Wilms, S., “Human Capital Leading Indicators: How Europe’s Regions and Cities Can Drive Growth and Foster Social Inclusion”, Lisbon Council Policy Brief
- World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2011 – 2012

18.4. Стратегически и планови документи

- ЕО на Изменението на ОУП на град София и Столична община (2009 г.)

- Изменение на Общ устройствен план (ИОУП) на Столична община, 2009 г. – текстови и графични материали
- Местен Дневен Ред - 21 – „Устойчива София“;
- Национална жилищна стратегия, 2004г.
- Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г
- Общински план за развитие на Столична община (2007-2013 г.), междинна оценка и АДИ
- Областна стратегия за развитие на Софийска област (2005-2015);
- Общинска дългосрочна програма за насърчаване използването на възобновяеми енергийни източници и биогорива, 2009-2013 г. (проект);
- Оперативни програми „Транспорт“ (2007-2013), „Регионално развитие“ (2007-2013), „Околна среда“ (2007-2013);
- План за управление на Природен парк Витоша (2005-2014);
- Приоритети за изграждане на пътната инфраструктура на Република България до 2020 година за пътищата с общоевропейско и национално значение, 2010 г., Проект, <http://www.mrrb.government.bg/index.php?lang=bg&do=law&type=8&id=428>
- Програма за намаляване нивата на замърсителите на атмосферния въздух на територията на Столичната община (изр. 2004 г. съгласно "Национален план за действие по околна среда-здраве");
- Регионален план за развитие на Югозападен район на планиране (2007-2013);
- Стратегия за дългосрочно управление на битовите отпадъци на Столична община (изр. 2007 г., актуализ. 2010 г.) и Програми към нея;
- Стратегия за развитие на културата. София – творческа столица. Работен вариант за обсъждане, 2012 г.
- Стратегия за развитие на Област София (2005-2015), междинна оценка и АДИ
- Стратегия за превенция на социалното изключване на територията на град София 2011 - 2015 . м. октомври 2010 г.
- Структурна схема на интегрирано управление, 1998 г.;
- Съвместен документ за пространствено развитие на държавите от Вишеградската четворка, България и Румъния -Проект, 2010 г., <http://www.mrrb.government.bg/index.php?lang=bg&do=law&type=4&id=438>

18.5. Публикации в Интернет

- Асоциация за развитие на София <http://sofia-da.eu/>
- Евростат <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- ОП „Софпроект-ОГП“ www.sofproect.com/
- Проучване за възприемането на качеството на живот в 75 европейски града http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/urban/survey2009_en.pdf
- София 2019 – кандидат за европейска столица на културата http://www.sofia2019.bg/bg/eu_capitals
- Столичен общински съвет <http://www.sofiacouncil.bg/index.php?page=ordinance&id..>
- Comprehensive ranking of cities in the global innovation economy, Global Innovation Agency <http://www.innovation-cities.com/innovation-cities-index-top-cities-for-innovation-2011/>
- European Green City Index <http://www.siemens.com/entry/cee/bg/>